

MUNKINHÖITÄJÄN MATKAKIRJA 2015

Peliohjeet ja kohdekuvaukset

Keski-Uudenmaan museot

Hyvinkään kaupunginmuseo, Järvenpään taidemuseo, Keravan museo,
Mäntsälän museotoimi, Nurmijärven museo, Tuusulan museo

Hyvä kanssakulkija!

Munkki-peli ja Munkinheittäjän matkakirja saattelevat Sinut konstikkaalle retkelle Hyvinkäälle, Tuusulaan, Keravalle, Järvenpään, Mäntsälään ja Nurmijärvelle. Omalta osaltani reissu alkoi kesällä 2014. Sain silloin pestin Keski-Uudenmaan museoiden paikallisuustutkijana. Yllätyin ja ihastuin, kuuntelin tarinoita ja selvittelin taustoja. Matkakirja heijastelee omia kokemuksiani Keski-Uudeltamaalta, tien päältä, tarvettani ymmärtää, tulkita ja kaivautua syvemmälle. Vaan luulenpa että sinä – pelikentän kanssakulkija – tiedät monesta paikasta enemmän. Tuo ihmeessä tarinasi osaksi pelitapahtumaa!

Niin tai näin, oli Keski-Uusimaa sinulle tuttu tai tuntematon, niin tässä on tilaisuus seikkailla paikallisuuteen. Eiköhän mennä – Let´s Get Local!

Harri Nyman

SISÄLLYS

Pelin kulku	4
Kohteet ja tehtävät	5
Mäntsälä	5
Järvenpää	11
Nurmijärvi	13
Kerava	17
Tuusula	20
Hyvinkää	26
Liftarit	31
Pelin ja näyttelyn tekijät	32
Valokuvat	32

PELIN KULKU

Pelin nimi on MUNKKI. Munkki tarkoittaa Keski-Uudellamaalla korttelirallikierrosta tai laajempaa cruisailukierrosta. Pelissä heitetään munkkia eli tehdään rundeja. Rundisuoritus eli munkki on valmis, kun kierros täyttyy eli lähtöpiste ylittyy kierroksen jälkeen uudestaan.

NÄMÄ OHJEET OVAT SUOSITUKSIA. PELAAJAT VOIVAT SOPIA VAIHTOEHTOISISTA MENETTELYTAVOISTA.

Maximunkissa pelaajan tulee heittää kolme munkkia sekä käydä kaikkien kuuden kunnan alueella (pelaajat voivat myös itse sopia voittoon tarvittavien munkkien määrän). Peli alkaa nopan kullekin pelaajalle määräämästä keskuspaikasta: 1 = Kerava, 2 = Mäntsälän kirkonkylä, 3 = Hyrylä, 4 = Nurmijärven kirkonkylä, 5 = Hyvinkää, 6 = Järvenpää. Toinen vaihtoehto on aloittaa Logo-baarista.

Pelaaja joka saa pelisuorituksensa eli kolme munkkia ensimmäiseksi valmiiksi, kutsuu pelitoverinsa mitalikahveille naapurikunnasta määräämäänsä kohteeseen. Voittajakandidaatti heittää ensimmäisen lähestymisheiton. Jos joku toinen pelaaja ehtii kutsuille ensin, joutuu voittajakandidaatti kiertämään ylimääräisen munkin. Tämän jälkeen voittoyritys voi toistua.

- Nopeusrajoitukset: Maximunkkia pelataan kahdella nopalla. Keravalla ja Järvenpäässä on voimassa yhden nopan nopeusrajoitus
- Putoamiset: Mikäli pelaaja putoaa laudan ulkopuolelle, takaisin putoamiskohtaan pääsee, kun heittää omalla vuorollaan parillisen tai viimeistään kolmannella yrittämällä

Minimunkissa heitetään yksi rundi valitussa kunnassa. Joissakin kunnissa voi heittää sopimuksen mukaan useammankin munkin. Peli alkaa valitun kunnan keskustasta ja myös päättyy sinne. Minimunkki pelataan yhdellä nopalla. Pelaajat päättävät itse, onko kaikissa tehtäväkohteissa pysähdyttävä vai toimitaanko kolmen askeleen yleisohjeen mukaisesti (katso kohta Kohteet ja tehtävät). Voittaja on se, joka ensimmäisenä saa kierroksen täyteen ja viimeisen eli maalikohteen tehtävän suoritettua.

- Putoamiset: Mikäli pelaaja putoaa laudan ulkopuolelle, takaisin putoamiskohtaan pääsee, kun heittää omalla vuorollaan parillisen tai viimeistään kolmannella yrittämällä

Kohteet ja tehtävät: Pelilaudalla on 10 isolla graffitilla nimettyä pääkohdetta. Niiden kohdalla pelinappula pysähtyy automaattisesti. Toinen kohdetyyppi ovat nimetyt kyläkohteet / nimetyt pienet paikkakohteet. Ne ovat kolmen askeleen pituisia eli niiden kohdalla pelinappulalla lasketaan kolme kosketusta. Jos matka näiden kolmen askeleen puitteissa pysähtyy, suoritetaan tehtävä. Seuraavalla heitolla matka jatkuu suoraan ulos kohdepallurasta. Munkinheittäjän matkakirjassa on kulkureiteillä olevista paikoista kohde-esittely ja kolme tehtävää. Tehtävä valitaan noppaa heittämällä: 1-2 = tehtävä 1 / 3-4 = tehtävä 2 / 5-6 = tehtävä 3.

- Liftari (sininen reittipallo): Pelin kulkua sekoittaa kulkureiteillä esiintyvä ansapykälä, liftari. Jos pelinappulasi pysähtyy liftari-merkin kohdalle, on sinun heitettävä yksi noppa neljä kertaa ja laskettava silmäluvut yhteen. Käännä sen jälkeen matkakirja auki kohdasta liftarit. Silmälukujen summa osoittaa kuka sinun on vietävä kotiin. Liftari kyydissä liikutaan aina kahdella nopalla ja liftari jätetään aina hänen kotikuntansa keskustaajamaan. Sen jälkeen peli jatkuu jättöpaikasta normaalisti. Jos putoat minimunkissa liftarikeikan vuoksi laudalta, pääset takaisin parillisella tai viimeistään kolmannella yrittämällä ja peli jatkuu normaalisti.
- Tuplaus (vihreä reittiosuus): Pitkillä taipaleilla on muutamia vihreitä osuuksia. Jos pelinappulasi pysähtyy vihreällä alueella, saat uuden heiton.
- Mäntsälä mielessäin (oranssi reittipallo): Jos pelinappulasi pysähtyy Mäntsälä mielessäin pykälään, lennähdät Mäntsälän kirkonkylään ja jatkat sieltä.

Munkinheittäjän kultainen sääntö: Huolehdi itsesi ja muiden turvallisuudesta tien päällä. Mene hyvin ja hyvällä mielellä.

Mäntsälän kirkonkylä

Suomen kohutuinen romanssi ikinä! Mäntsäläläisen Ulla Möllersvärdin ja Venäjän keisarin Aleksanteri I:n tiedetään suudelleen Mäntsälän kartanossa Kirkonmäellä huhtikuussa 1809. Ihastusta voi tunnelmoida kahvila Ullassa ja Aleksanterissa, missä myös oivaltaa pikkupaikan lämmön. Ihmiset tuntevat toisensa ja rupattelevat ohimennen niitä näitä. Läheisessä hampurilaispaikassa nuoret huikkaavat kiitoksensa myyjille nimeltä mainiten: kiitti Tiina, nähdään!

Mäntsälän reteämpi puoli taas on elokuvan länkkärikaupunki. Linjuriaseaman grillin saluunatuolilla voi miltei kuulla huuliharppukostajan tunnarin. Porottaa. Itsetietoisia amerikanrautoja, choppereita ja traktoreita lipuu ohi; iltapäivässä häivähtää inkkarinaisia ja cowboy-kundeja. Koruton Kapinakuja vie Mäntsälän kapinan päämajalle, pramealle Seurojentalolle. Vastaantulija skannataan katseella: mutta jos nämä jotain laukaisevat, se on vitsi!

Kivenheiton päässä Kirkonmäki julistaa pitäjän voimaa. Lakikohdassa kohoava kirkko on painava ja arvokas. Hautuun vaiheittuu pelloksi. Hirsimakasiinissa ei enää varjella hätävaraviljaa vaan 2000 siirtokarjalaisen perintöä. Rakennukset tarinoivat. Valitaan jatkokertomus: pitäjätupa 1854, kunnantalo 1935, kunnantalo 1993. Näistä uusin, hienosti poseeraava jylhistelijä, on hieman alempana vanhan Lahdentien varressa. Ehkä ohitustie (1999) oli sittenkin onni: nyt kirkonkylässä muhii todellista vanhankaupungin karismaa.

- 1) Tässä se tulee: Kake Singersin hitti "Mäntsälä mielessäin" 1979 paalutti Mäntsälän suomalaisten kartoille ikuisiksi ajoiksi. Kappaleen innoittivat vanhan Lahdentien pullonkularuuhkat kirkonkylän kohdalla. Laula pari värssyä tai vietä ruuhkassa kierros.
- 2) Mäntsälän linja-autoasema (rak. 1962) oli ennen uuden Helsingin-Lahden tien avaamista 1999 sekä ennen Lahden oikoradan rakentamista 2006 Suomen vilkkaimmin liikennöityjä linja-autoasemia. Otollisen sijainnin vuoksi liikennöitsijän ja liikennöntialan ammatit ovat olleet hyvin leimallisia Mäntsälälle. Saat – jos haluat – linjurikyydin Järvenpään tai Keravalle.
- 3) Löydät pudonneen lompakon vanhalta meijeriltä. Viet sen kirpputorille ja siellä vilkaistaan, josko löytyisi henkilöpapereita. Lompakon omistaja tunnistetaan oitis ja sinut neuvotaan tämän työpaikalle kirkonkylän toiselle puolelle. Omistaja on hirmu kiitollinen ja saat uuden kaverin. Tämä tarina on tosi. Pienillä paikkakunnilla ihmiset tunnetaan ja tuttavuudet ovat alati kertautumassa ja solmiutumassa. Päivän hyvä työ tehty, heitit uudestaan!

Ohkola

New York – London – Ohkola! Paikallisten suosima lausahdus kertoo, millaisiin kyliin Ohkola rinnastuu. Eli asenne kohdillaan! Syntytarinan mukaan ensimmäiset ohkolalaiset – Hemmi ja Pirjo – saapuivat Ohkolajokea ylävirtaan. Ensimmäisenä veneestä nousi Hemmi. Kylä-Hemmin kaksivooninkinen seisoo tänäkin päivänä keskellä kylää. Siellä heilasteli aikoinaan itse Aleksis Kivi, kirjoitteli rakkauskirjeitä talon tyttärelle Auroralle. Naapurissa – Paratiisimäellä – asuivat isäntä ja emäntä Aatami ja Eeva. Mutta miksi muistella menneitä, kun kylä on yhä voimissaan. On kylälehti, kansainvälisiä leirejä, Öljymäen kesäteatteri ja suorastaan kymmenkunta erilaista yhdistystä. Toiminnan keskipiste on seuratalo, eräänlainen puhtitynnäri. Sieltä ponnistaa maailmalle Nyky-Ohkolan ylpeys, Sirkuskoulu Sirius!

- 1) Siispä sirkuskouluun! Jos olet aikuinen, menet Norsu-ryhmään, jos lapsi, niin kirppuihin tai esim. meteoriitteihin. Heitit noppaa: ota saamasi askeleet. Huom! jos heitit yhtä monta kuperkeikkaa, askelmäärä tuplataan.
- 2) Ohkolan työväentalolta alkoi kuuluisa Mäntsälän kapina 27.2.1932. Kansanedustajan puhe estettiin ja laukauksia ammuttiin. Siirry kirkonkylän seurojentalolle kapinoitsemaan, rauhoituttuasi, jatka normaalisti.
- 3) Ohkolassa voi kokea kulttuurishokin. Kaupunkilaiselämä on vain kivenheiton päässä, mutta näillä tienoin voi yhtäkkiä upota syviin ja ajattomiin maaseutusilmäkkeisiin. Olet shokissa kierroksen, haluat ehkä jäädä kokonaan.

Hyökännummi

Perheenäiti kertoo: Me muutettiin Hyökännummelle siinä 90-luvun taitteessa, kun alkoi tulla perheenlisäystä. Haluttiin pienempiin ympyröihin, pois kerrostalosta. Alue oli uusi ja ihmiset yltympäri Suomea. Monilla oli pieniä lapsia ja tuttavuudet ryöpsähtivät kuin luonnostaan. Käytiin naisissa saunassa, jäädytettiin luistinrataa ja kampanjoitiin liikenneturvallisuuden puolesta. Se oli onnellinen jakso mun elämässä. Ja ei ole kovin kauaa, kun käytiin hautaamassa meidän koira sinne lenkkipolun varteen. Ne oli kauniit hautajaiset. Eli vaikka mä nyt 20:n vuoden jälkeen muutin sieltä pois, niin kyllä mun, ja meidän kaikkienkin, side sinne on vahva. Kun meidän perheen tarina alkoi Hyökännummella.

- 1) Kuka seuraavista on esiintynyt Hyökännummen kyläjuhlilla: Antti Tuisku, JVG, Cheek? ...kyllä, oikea vastaus – hän ja he kaikki ovat! Heitä uudestaan.
- 2) Hyökännummi Etelä-Mäntsälässä on 500-vuotisen Ohkolan kylän uusin osa, mutta sen postinumero on 04500 KELLOKOSKI. Kellokoski on aivan kivenheiton päässä. Eräänlainen paikallinen nähtävyys on Mäntsälän ja Tuusulan viivasuoralle rajalle rakennettu Linjatie kuntavaakunoinen. Pariton: lipsahdat Kellokoskelle. Parillinen: voit jäädä Hyökännummelle, tai jos haluat, saat vapaamatkan Ohkolaan.
- 3) Uusille asuinalueille muuttaa yleensä heti kärkeen paljon lapsiperheitä ja kaverisynttärarit ovat tärkeä osa elämänmenoa. Heitä noppaa: onnittele päivänsankaria silmäluvun ikäisenä synttärilaululla tai jäät vaille kakkua ja joudut nurkkaan häpeämään kahdeksi kierrokseksi. Aijai, soo, soo!

Arola

Tienvarren maamerkki – Jaffapullokioski – kuittaa, että on saavuttu Arolan ja Jokelan kulmille. Juuri tässä etelästä kurottuvat radanvarsitaajamat alkavat helpottua maalaismaisemiksi. Maalaisuuteen sopii, että kylätarinoiden herkkupaikat ovat Jokelan kartanon vanha riihi ja Jokisen heinälato; legendaariset pussailu- ja latotanssipaiikka. Riihi on kadonnut, mutta lato on noussut arvoon arvaamattomaan kesäteatteri- ja kerhotoimintapaikkana.

Paikallinen heinälatoromantiikka palautuu 1900-luvun alkuun, kun taantuvien kartanoiden maita lohkottiin pientiloiksi. Alue helisi elämänilosta ja tulevaisuudenuskosta. Lapsia siunaantui ja alettiin puuhaamaan koulua. Taistelu koulusta hitsasi kyläläiset yhteen ja päättyi voittoon 1924.

- 1) Kyläkoulun tulevaisuus on 2010-luvulla kiikun kaakun. Se loukkaa, ymmärtäähän sen. Ohjaat latoteatteriin Keravalla 2014 ensiesitetyn näytelmän "Ei meidän koulua!" Aplodit heittävät sinut seuraavaan kylään.
- 2) Pullokiska ilmaantui Lahdentien varteen 1957. Se on nähnyt kaikki matkalaiset: rekkakuskit, bussikuskit, pappamopoilijat, mopopojat, skootteritytöt jne. jne. Mene kiskalle lomasijaiseksi yhdeksi kierrokseksi, vuoro alkaa 5.00!
- 3) Täällä pelataan tiistaisin kyläpesistä urheiluseura Ajon kentällä. Heittämällä kuutosen saat kunnarin ja etenet kuusi askelta.

Numminen

Numminen, melkeinpä satua ihmeellisempi... Olipa kerran Ali-Kartano. Ali-Kartano jaettiin ja nyt naapuruksina oli kolme kartanoa. Yksi perusti kaksi sivukartanoa ja kartanoita oli viisi. Tämä on totta – Nummisen kylällä Mäntsälässä! Ali-Kartano on nykyään museo ja se avaa ovet vallasväen elämäntyylisiin. Jos näistä herrassaleista alkanut satu päättyisi nyt, olisi sillä onnellinen loppu. Nummistenkosken kainalossa on kaunis ja eläväinen kylä. Aateliset ja torpparit ovat saaneet naapureikseen siirtokarjalaisia ja ihan uusiakin asukkaita: "Täällä on ihania ihmisiä ja naapuriapu on uskomaton. Lähellä on maatila, josta voi ostaa maitoa ja jauhoja". Uusi koulu vihittiin käyttöön 2013 ja hyvälle tulevaisuudelle voi skoolata kyläkauppabaarissa.

- 1) Nummisten Yli-Kartanon volyymit ovat hämmentäviä. Kerrassaan valtavat suursikala, navetta ja viljamakasiini näkyvät hyvin Herman Onkimaan tielle. Jäät näyn lumoihin kierrokseksi.

- 2) Nummissa toimii moottoriurheiluseura Numibia Racing Team. Starttaat lumiseen endurokisaan ja palaat voittajana. Saat palkinnoksi uuden heiton.
- 3) Lainaat kyläyhdistyksen soutuvenettä (2€). Voi ei! virta vie sinut Pornaisiin. Tarvitset parillisen, jotta jaksat vastavirtaan takaisin (viimeistään kolmannella yrittämällä pääset takaisin joka tapauksessa).

Sääksjärvi

Sääksjärven kylän omin luonteenpiirre – pituus – saa traagisen ilmaisun vanhassa kylätarinassa. Pakkasiltana oli iloisessa saunaseurueessa viritelty vedonlyöntiä: verkahame sille, joka juoksee alasti Keski-Kylästä kaksi ja puoli virstaa alaspäin ja takaisin. Matkaan pyrähti köyhä tyttö. Hän paletui tien varteen, kivelle, mitä on siitä pitäen kutsuttu Ämmänkiveksi.

Sääksjärven 15 km pitkä kylänauha seurailee vanhaa Hämeenlinna – Porvoo tietä ja läpäisee koko Mäntsälän kaakkoiskulman. Kylätien varressa on nähty isänmaallista liikehdintää ja peräti viisi tulitikkutehdasta. Nykyautoilija löytää itsensä tilkkutäkkiviljelysmaisemasta; kylän keskipisteessä, koulumäellä, paistattelee iloisenkeltainen parivaljakko, koulut 1891 ja 2005.

- 1) Sääksjärvi laski ennen Mäntsälänjokeen, mutta nykyään Porvoonjokeen. Taustalla on eräs 1800-luvun ojankaivuuoperaatio, jonka tuloksena järvi hulahti 1,5 m alemmalle tasolle. Sellaista – jää uimaan kierrokseksi.
- 2) Nyt tehdään tikusta asiaa! Kylätien eteläpäässä on tulitikkutehtaiden muistomerkki. Täältä sai alkunsa 1900-luvun alussa Mäntsälässä jopa tuhat ihmistä työllistänyt teollisuudenhaara. Saat viisi lisäaskelta.
- 3) Sääksjärvellä on louhittu Mäntsälän punamustaa graniittia jo 100 vuotta. Se on suosittua mm. hautakivenä ja keittiön työtasoissa. Siirry Mäntsälän kirkonkylään kunnantalolle, sisääntuloaulan punaloimuinen lattia on juuri tätä kiveä.

Kaukalampi

Kaukalampi on jo 1400-luvulta tunnettu – kenties vanhempikin – kylä ja yksi vanhan Lahti-Helsinki-tien legendaarisista huoltamoetapeista. Moottoritie on siirtynyt etäämmäs, mutta Teboililla kokoontuva toto-piiri kuuluu yhä kylän kalustoon. Perinteitä on, Kaukalammen jäällä on juostu ravikilpailujakin. Hauskasti polveilevan kylätien ehdoton katseenvangitsija on Seppälän vanhan emännän palatsi muhkeine pylvästöineen – jonkinmoinen uljas pyntinki piti tännekin toki saada hetikohta naapurikylän Saaren kartanon valmistuttua. Kamera räpsyy myös ajan hampaan puraiseman tiilimuuntajan ja vuosien painosta kenolleen painuneiden aittarivistöjen kohdalla. Mahtikylä! Toto-piirin porukoilla on taatusti hillitön tarinavarasto takataskussaan.

- 1) Toinen toistaan komeammat kyläkoulut saavat ajattelemaan, että täällä ihmiset ovat todella uskoneet koulutukseen. Nyt kun suomalainen peruskoulu on maailmankuulu, pitäisi kyläkoulut saada UNESCO:n maailmanperintölistalle. Uusi heitto: eteenpäin ylpein tupla-askelin.
- 2) Metsän laidassa on Moskova-niminen mökki, missä pidettiin ammoiden sotavankeja. He olivat mukana talojen maatoissa. Kaivapa itse ojaa edes pari metriä. Se muuten tekee eetvarttia lihaskunnolle. Jatka normaalisti.
- 3) Voitat raviveikkauksessa Kaukalammen Teboililla. Et pääse kierrokseen mihinkään, sillä nyt puhutaan Mäntsälää: Pistäs flikka se förleeki siihe luumukräämii. Poika on aika pilikaani, oikee epele!

Hautjärvi

Hautjärvi on ehta maalaiskylä. Vaaleanruskeita heppoja ja mustavalkoläikkäitä mansikkeja ihan tienvarressa. Kyläkeskus on helppo paikallistaa. Jättiläiskuusien siimeksessä on kaksi vanhaa kaupparakennusta ja kyläkoulu. Ihastuksen huokauksen kirvoittava koulu on ollut jonkun vuoden autio ja kaupat ovat muuttuneet yksityiskodeiksi. Surullista sinänsä, mutta havainnollistaa hyvin historian kulkua. Miltähän tuntui patikoida tänne lämpöiseen puukouluun, kun syysaamun usva leijaili peltojen päällä alhaalla laaksossa. Viekö historian kulku meidät väijäämättä lähiöihin ja pikkusieviin taajamiin? Kaupunkiin tottuneelle Hautjärvi on suorastaan eksoottinen. Saisiko autiokoululle hiljentymispaikan, retriitin.

- 1) Kylän ilmoitustaululla mainostetaan kahta tapahtumaa, Huntin humppia ja Mallusjärven takinkääntöviikkoja. Noppa ratkaisee: 1-4 humppaamaan Levantoon, 5-6 putoat pelilaudalta Orimattilaan (takaisin parillisella tai viimeistään kolmannella yrittämällä).
- 2) Syysretvakka on Hautjärven perinteinen kylätapahtuma. Retvakka tarkoittaa rentoilua. Ota yksi kierros rennosti Hautjärven maisemissa ja jatka sitten uusin voimin tuplaamalla heittotuloksesi.
- 3) Täälläkin on kartano. Parhaimmillaan sillä oli 36 torppaa. Torpparina hoidat vuokratilaa ja maksat vuokraa kartanolle esim. työsuorituksina. Olet kartanolle velkaa 10 pistettä, lyhennät velkaa ja jatkat kun se on kuitattu.

Saari

Mistä näitä kartanoita riittää? Joku Saarikin, ihan tyrmäävä! Elokuvasa Uno Turhapuro presidenttinä 1992 kartano esitti presidentin kesäasuntoa ja nykyään se muuttuu talvisin joulumaaksi: 2014 peräti 22 000 kävijää! Kylällä kävellessä kartano näkyy isällisesti kaikkialle ja se on itseoikeutettu historian pääosan esittäjä. 1904 paroni de la Chapelle perusti tuohon kartanomäen juurelle Suomen suurimman tulitikkutehtaan ja kartano nousi loistonsa. Työntekijöitä – lähinnä naisia ja nuoria – oli n. 200. Kilpailijoiden salajuonen takia tulitikkuteollisuus luhistui, mutta nyt täällä ahertaa 500 opiskelijaa: tulevia eläinlääkäreitä ja maanviljelijöitä. Kartano, sen karjasuojat, kartanon kustantama kyläkoulu, seuratalo ja jopa kartanoherran autotalli ovat paraatikunnossa ja salpaavat pienen ihmisen hengityksen.

- 1) Loistelias kartano herättää ihailua, mutta samalla se on jyrkkien varallisuuserojen muistomerkki. Mietiskelet syntyjä syviä, odota heittokierros.
- 2) Saaren päiväkodissa ryhmien nimet ovat paronit ja torpparit. Saat pihaleikeistä ylimääräisen annoksen energiaa: heitä uudestaan.
- 3) Saaren keskustassa on liikennöitsijäsuku Mannerkiven linja-autotalli. Mäntsälälle tyypillistä yritystoimintaa harjoitetaan jo kolmannessa polvessa. Saat vapaakyödin naapurikyliin tai kirkonkylän linja-autoasemalle.

Levanto

Levanto tarkoittaa vetistä letkuvaa maastoa. Itse kylä on jotenkin aitomäntsäläläinen: rempseä ja kainostelematon. Kylä tempautui uuteen aikaan, kun Pikatie 140 Helsinki-Lahti rakennettiin 1950-luvulla. Tuli jos jonkunlaista tienvarsihoukutusta. Levannon kohdalta voi bongata punatiilisessä sepänpajassa toimineen kirppisputiikin, taukopaikka Kaffelan ja lautaseinäisen linja-auton, jota ei meinaa todeksi uskoa. Jos poikkeaa entiseltä motarilta kylään, näkee vanhan Kas-Kas-kenkävoidetehtaan, Kylläisen puusepäntehtaan ja Mäntsälän kirkon ylijäämätiilistä rakennetun komean Ali-Tupalan. Mutta mistä johtuu, että täällä on Italiankujaksi nimetty polunpätkä. No siitä, että paikalliset pöyhistelevät italialaisella kaupunkikaimallaan.

- 1) Kyläkeskuksessa on mahtava kivinavetta ja sen katolla sireenilaitos. Kyllä lienee ollut hyvät mölinät, kun joka kuukausi töräytettävät testiulvaisut ovat kajahtaneet. Joudut tyytymään kaupanmaitoon, jatka normaalisti.
- 2) Nyt moottoritie on siirtynyt Huntinjärven toiselle puolelle ja Levanto on jäänyt omiin rauhoihinsa. Huntinjärvestä saatiin 2003 7,2 kiloinen kuha ja 2005 8,5 kiloinen karppi. Apuva! Loikkaat pelästyksestä kaksi askelta.
- 3) Kylässä on harmaaksi ahavoitunut kyläkauppa, mutta se on enää kaunis muisto. Nyt kannattaa käydä navettakauppa Kotipiirissä, missä tilat myyvät tuotteitaan. Kahvitauko siivittää menoasi nopan osoittamalla luvulla.

Sulkava

Sulkava on ylittänyt paikallislehti Mäntsälän Uutisten uutiskynnyksen viimeaikoina mm. seuraavilla otsikoilla: Suden epäillään liikkuneen Sulkavalla (2015), Piristävä jätti navettautinen (2014), Rautarouva saa lisää virtaa ja uudet helmat (2014). Ei olla kaupungissa, ollaan maaseudulla – on metsäneläimiä ja karjaa, on historiaa ja perinteitä. Mutta tapaapa täällä yhden maamme uudenaikaistumisen edelläkävijöistäkin: sen rautarouvan. Rautarouva

on Suomen vanhimman sähkövoimalinjan (Imatra-Turku 1925) kannatinpylväs. Mäntsälässä historia ja modernisaatio leikkaavat monesti hauskaasti; kyläasutus on ja pysyy, tie- ja tekniikkaverkot viuhuvat ohi. Liekö voimalinjalla osuutta asiaan, mutta tässä on Mäntsälän vahvin kylä ;v)

- 1) ...tai vahvin Sulkava oli ainakin 2011 ja 2012, jolloin se voitti Mäntsälän kylävälisten köydenvetokilpailut. Voimaa kuin pienessä kylässä, sanottiin ennen ja upeaa että paukkuja riittää edelleen. Aktiiviset sulkavalaiset innostuvat myös tästä noppapelistä ja viskaavat noppasi uudestaan.
- 2) Vuonna 1979 Mäntsälässä oli yli 400 maitotilaa, mutta nyt lypsykarjaa on enää reilulla 20 maatilalla. Yksi näistä tiloista – noin 300 lehmän kotinavetta – sijaitsee Sulkavalla. Apua, lypsykone menee epäkuuntoon! Lypsät lemmuja kaikkien kynnelle kykenevien kyläläisten kanssa kierroksen. Möö!
- 3) Sulkavan kylä asettuu Oitintien, Väläkäntien ja Nikinojantien kolmioon. Tällä 9 km kierroksella näkee vanhoja kyläkauppoja, koulun, seurojentalon, hiekkatietä, peltoa, lehtiä jne. Kaiken sen, mistä ehta maalaiskylä on tehty. Ansaitset paikallismunkin: maximunkissa tämä lasketaan yhdeksi munkkisuoritukseksi. Jos pelaat minimunkkia, saat uuden heiton!

Sälinkää

Tämä kylä on vaihtanut järveä. 1400-luvulta tunnettu kyläkeskus oli alun perin Kotojärven rannalla, mutta, ehkä koska järvi soistui ja hyttysten ininä paisui, hakeutuivat sälinkäläiset viereisen Kilpijärven huomaan. Kilven selässä heilimoiva aurinko osuu kivasti pohjoisrannalle rykeltyneeseen kylään. Kartano on nähtävä – se on kylän ylpeys; 1978 kyläläiset vuokrasivat lastenkodiksi muuttuneen komistuksen markalla per vuosi ja sillä tiellä ollaan edelleen. Historian toinen puoli ovat kartanon alustalaiset, torpparit. Kylätapahtuma Torpparihulinoissa maamooottori laulaa ja koulukuoro parkuu. No ei – vitsivitsi! – mutta kyllä kyläkoululaiset siellä esiintyvät. Karaokeet ja murkinat voit vetäistä kylänraitilla Gasthouse Wäinölässä.

- 1) Hyvät höbinät sentään! Baikkereiden myllyt pörisevät Gasthouse Wäinölän, alias Särkyneen moottoripyörän majatalon pilttuuseen. Mikä paikka! Vetäise värssy karaokea (8000 vaihtoehtoa) ja jatka ...jos ei laulata, niin kuuntele kierros jukeboxia.
- 2) Torpparihulinoissa 2015 esiintyivät mm. Ellun Kamut ja Mäntsälän tanhuajat. Järjestettiin myös kyläiden välinen köydenvetokilpailu. Kiskot kämmenet hellinä. Heitä noppaa, jos saat yli 3, niin kaadut voittajajoukkueen mukana silmäluvun verran eteenpäin.
- 3) Kyläkauppaa vastapäätä on Sälinkään VPK. Nyt tuli kiire: Sälinkään kartanon entisellä torpparikulmalla Kaanaassa palaa. Äkkiä sinne!

Kaanaa

Kaanaassa Jeesus muutti veden viiniksi. Näiltä samoilta seuduilta löytyy myös Betlehem, Brasilia, Egypti, Frankrike, London, Marokko, Upsala jne. Emme kuitenkaan ole raamatun Luvatussa maassa Galileassa vaan Mäntsälän Kaanaassa. Suuren maailman paikannimet ovat täkäläisten kartanoiden entisten torppien nimiä; vähän sellaista maanomistajien hiekkalaatikkoleikkiä. Nykyään kahdenkerroksen asetelmat (yläluokka ja alustalaiset, vrt. Downton Abbey) ovat rauenneet ja erikoiset nimet ilahduttavat. Vaan kyllä tässäkin maassa, seesteisellä maaseudulla, kelpaa elellä. Peltoaukeat luovat sulkeutuvan maisemapiirin, jonka napoina ovat Sälinkää ja Kaanaa. Hyvästä Hyvinkästä Mäntsälän Luvatun maan erottaa soinen korpi.

- 1) Kaanaan pohjoislaidalla on peräti neljä kilometriä pitkä Tikan suora. Tikantie 100:n kohdalla on Ruumismäki, minne on haudattu seudulla 1830 raivonneen koleran uhrit. Tauti tuli erään torpparin mukana Helsingistä ja kun se huomattiin, kyläläiset jäivät leviämispelon vuoksi mottiin. Lepää kierros kolerahaudan muistokivellä.
- 2) Kaanaan Metsälinna, joka lienee entinen kyläkoulu, on nykyään juhla- ja kokoustila. Tänne mahtuu ääntä ja elämää. Ja hei, joku kiva koiraharrastustapahtuma meneillään! Vuh, vöh, wauh ...jatka normaalisti.

- 3) Eihän täältä Luvatusta maasta – Kaanaasta – viitsisi lähteä laisinkaan, kun on kerran perille päässyt. Huoh, kaukana paha maailma! Mutta mene vain, matkailu avartaa. Syrjäkylä tukee munkitustasi: tuplaa seuraava heitto!

Anttila

Anttilan vuosi 0 oli vuosi 1992. Vuosi, jona Mäntsälässä järjestettiin asuntomessut. Tämän ajanlaskun perusteella Anttilassa eletään nyt (2015) vuotta 22. Laskutoimitus on paikallaan, jotta Anttilan osaa suhteuttaa Mäntsälässä satoja vuosia poreilleeseen hernerokkapaikallisuuteen. Hernerokan kanssa pitäisi olla pannukakkua, mutta asuntomessualue on mansikkakakku: trendikäs, sievä, kalliimpi. Silti, jos katsotaan Anttilan ja vastaavien alueiden kehitystä Keski-Uudellamaalla, huomataan että Anttiloilla on tilausta. Ollaan hyvin lähellä nykysuomalaista asumis- ja yhdyskuntaihannetta. Myös Mäntsälän Anttila laajenee jatkuvasti. Vuonna 2006 viereen avattiin metallihäkiltä näyttävä juna-asema. Siinä lukee Mäntsälä, mutta siinä ei ole paikallisväriä. Höh! sanoisi mielensäpahoittaja.

- 1) Anttilassa on järjestetty jouluisin elävä joulukalenteri tapahtumia. Aasukkaat vuorollaan ovat organisoineet esim. pienen ohjelmanumeron pihallaan. Mitähän sinä keksisit? Kerro heti tai odota kierroksen.
- 2) Yksi sanonta on, että anttilalaisia yhdistää se, että heitä ei yhdistä mikään. Ihmiset ovat tulleet kuka mistäkin jne. Mikä silti yhdistää on, että monet ovat tuoreita lapsiperheitä. Synttärekkereillä trampoliini pompauttaa sinut kirkonkylään.
- 3) Anttilassa on yksi vanha rakennus ja se on päiväkodiksi muutettu vanha vaivaistalo. Heitä noppaa: parillinen = tunnet itsesi vaivaiseksi ja huilaat kierroksen, pariton = hyppelet lapsen energialla heittosi verran askeleita.

Hirvihaara

Vanhan kansan mukaan tästä kulkee hirvien vaellusreitti: "jokiristin" kohdalla osa hirvistä kääntyy kirkonkylää ja osa Hirvihaaran kylää kohden. Kun nousemme läntistä haaraa ylävirtaan, tulemme loisteliaalle kartanolle. Tulitikkutehtailija Herman Holmbergin toimesta 1918 valmistunut kartano sivuaa jännittävästi Helsingin olympialaisia 1952. Tänne asutettiin joukko olympiakaupungin julkisuuskuvaa haitanneita puliveivareita. Edelleen ylävirtaan, tulemme Hirvihaarantien rujolle maamerkille, graffitigalleriaksi muuttuneelle tulitikkutehtaan rauniolle. Tätä tietä hieman länteen on kyläkeskus. Ja jos siinä nousemme Sepänmäen ulkomuseoon, olemme ytimessä. Tällaisista kylistä ja miljöistä suuri osa suomalaisista pohjimmiltaan on kotoisin. Sisin ymmärtää tupaset tutuiksi, sielu lepää.

- 1) Aikoinaan Sepänmäeltä haettiin käsityöläisten ja mm. kuppareiden palveluksia, mutta nyt suurin vetonaula ovat Sepän Soitot. Pelimanniyhtyeesi osallistuu SM-mittelöihin: vedä soolo tai huilaa kierros.
- 2) Sinulla on bisnesneuvottelu Hirvihaaran Kartanon ravintolahotellissa. Heitä noppaa: pariton = hyvä diili, saat seuraaviin kahteen heittoosi kaksi bonuspistettä kumpaankin; parillinen = huono diili, seuraavista kahdesta heitostasi vähennetään kaksi miinuspistettä kummastakin.
- 3) Joenhaarasta – jokirististä – hieman ylöspäin on Lukkukoski. Se on komea luonnontilainen koski. Pysäköit huoltoasema Tuuliruusun parkkipaikalle ja kävelet liikenteen kohinasta kosken kohinaan. Kiva kun voi välillä luikahtaa Ruuhka-Suomen kiitoradoilta tänne alkulähteille. Jatka normaalisti.

JÄRVENPÄÄ

Järvenpää

Järvenpää on nuori kaupunki. Se itsenäistyi Tuusulasta 1951 ja sai kaupungin statuksen 1967. Siellä kolkottaa junarata ja kävelykatu Jannea pyyhkii kepeä tuustuuli Tuusulanjärveltä.

Kaupungin kasvat ovat iloiset. Ihmiset pukeutuvat luovasti ja kokeilevasti. On setiä ja tätejä ja on etnistä väriä. Mennään pyörillä ja pyörätuoleilla. Tällä kaikella on pitkät perinteet. Järvenpään historiaan kuuluvat mm. tataarivähemmistö ja siirtokarjalaiset. Ensimmäiset vammaisopiskelijat aloittivat kaupungissa 1948; nykyään Validia Ammattiopistossa on yli 600 opiskelijaa ja täällä toimii Vammaisneuvosto. Tälle pohjalle on ollut hyvä rakentaa sallivaa ilmapiiriä - kaikkien kaupunkia!

Katujen sokkelo on kuin hedelmäsalaatti. Näkymät vaihtelevat päätä käännellessä. Uuden seassa siellä täällä vanhaa, polveilevat maanmuodot, värikkäitä yksityiskohtia: keltainen suurteos Kolmisointu, sinikupolinen ortodoksikirkko, herkän turkoosi moskeija. Kubistinen betonipyhäkkö ja sibeliaaniset hallintokorttelit. Ravintoloita, putiikkeja, konditorioita (Kulmakonditoria on täältä kotoisin!). Ja kaiken keskellä hätkäyttävä déjå-vu ilmiö: maantasaan sorretut viljasiihot nousevat samaan hahmoon uutena asuintornitalona.

Järvenpää kasvaa ja uusiutuu hurjasti, mutta on silti onnistunut säilyttämään pienen kauppalan hengen. Huomaatkos, samat kaverit tulevat taas vastaan skeittilauoilla ...ja nyt he jo moikkaavat!

- 1) Joudutko sivistyneeseen Järvenpäähän vai yhtä kuuluisaan Jäken yöelämään. Pariton: vietät kierroksen pianotunnilla Keskisen Uudenmaan musiikkiopistossa ja viulukonsertossa Sibelius-talossa. Parillinen: joraat itsesi näännyksiin radan toisella puolen Viva Zapatassa, Nightclub Fridassa ja RT Partyhouseessa (Casinoa ja Swengia et enää löydä), huilaa kaksi kierrosta.
- 2) Paras paikka haaveilla on Rantapuisto. Sama se vaeltaako Tuusulanjärven yllä kuu vai aurinko. Joutsenet iskevät ilmaan siivillään. Sama se lähditkö Pariisiin tai Helsinkiin, Jäke ei unohdu milloinkaan. Päätä itse mitä teet.
- 3) Järvenpää on hyväntekeväisyyden kehto. Valitsetko Siskojen ja Simojen välittämisen keikan vai tempaudutko Hyvä Kasvaa Järvenpään Roska päivässä -kampanjaan. Miten vain – hyvä tahto siivittää sinut bonusheittoon. Ja kyllä, voit lahjoittaa bonusheittoasi pelitoverillesi.

Jamppa

Jamppa on maineikas paikka ja maine on ihmeellinen asia. Kaikki alkoi, kun Wärtsilän valtava konepaja 1970 siirtyi Helsingistä Järvenpäähän. Elettiin lähiörakentamisen kulta-aikaa ja lähiöhän siihen nousi tehtaan kylkeen. Ja kun tällainen nuorikko varttuu aikuisen ikään, niin kasvukipujahan se tietää. Nyt noin nelikymppinen Jamppa on terapiansa käynyt. Siitä on kuoriutunut karismaattinen parvekekukkanen. Eräs sattumus muistuu mieleen: Syntinen mies kampeineen ostarin kulmalla 2015. Tämä syntinen on juurilleen palannut folkrockbändi. Koura puristaa lähiöruusua, piikit painuvat lihaan – etsi YouTubesta Syntisen miehen kappale Ajasta aikuisuuteen. Se on lähiösukupolven romanttista realismia. Uskallatko!?

- 1) 2005 Jamppa valittiin vuoden uusmaalaiseksi kyläksi. Lähiön uudistusohjelma kantoi hedelmää. Yksi ideointikeino olivat asukkaiden ja päättäjien tanssi-illat, demokratiatanssit. Demokratiatanssit pyöräyttävät sinut kunnanvaltuustoon. Vie jamppalaisten terveiset kaupungin keskustaan.
- 2) Mattotelineen vieressä istuskeleva pihaparlamentti miettii Järvenpään hyviä puolia. Yksi muistaa Sibeliuksen hautajaiset, toinen eksoottisen tataarivähemmistön, kolmas vilkkaan yöelämän. Kaikki kehuvat Jamppaa. Se sykähdyttää: kaikki pelaajat ottavat kolme askelta Jampan suuntaan.
- 3) 17.9.2013 putoaa pommi: Wärtsilän perillinen, konepajayhtiö Metso, ilmoittaa lopettavansa Järvenpään tehtaan. Mitä enemmän Jamppa kolhiutuu, sitä enemmän siellä ilmenee hyvää tahtoa. Kerrostalomiljöön ilonpilkahduksineen on ylväs matka ihmisyyteen. Respect! jatka normaalisti.

Haarajoki

Haarajoen jokilaakso syntyi jääkauden jälkimainingeissa 10 000 vuotta sitten. Joen mutkissa kukkii keltavuokko ja lehtokielo, sirittää tiltalti ja peukaloinen – vanhan myllyn voimakanavat kuohuvat. Täällä on ihana retkeillä, nimi Lemmenlaakso kertoo paljon. Hieman ylävirtaan on paikka, the nimipaikka, missä Keravanjoki ja Ohkolanjoki yhtyvät ikuisesti. Tämä alkupaikka on melkein unohtunut: uusi uljas keskipiste on ultramoderni Z-junan pysäkki, Haarajoen asema vuodelta 2006. Jokihaaran ja aseman välissä on ihmisten Haarajoki: sympaattinen ja vihreä pientalomiljö. 1926 perustettu koulu kertoo tämän kotikylän historian syvyydestä.

- 1) Jahha, tulet asemalle. Heitä noppaa: parillinen, Z-juna vie sinut Mäntsälän kirkonkylään, pariton, jatka normaalisti.
- 2) Nimimerkki Hongan kouluaineessa kuuluu kaikuja Lemmenlaakson lumosta: "Lähdimme kävelemään polkua ja kun olimme keskemällä metsässä, niin tuntui siltä kuin olisin astunut satumaahan. Kotona ajattelin, että sitä paikkaa minä en saa unohtaa. Sen takia Haarajoki on paras paikka." Laskeudut jokilaaksoon, metsän lumous lennättää sinut Jammaan tai Kyrölään.
- 3) Hurraa, pienenpieni kesäkioski Mini on taas kulmilla! Leivos tekisi kyllä eetwarttia. Jonotat suosituille kipsalle kierroksen. Se kannattaa!

Kyrölä

Ensimmäinen nimeltä tunnettu kyröläinen on Sigfrid Körre (1569). Ja kyllä muutama harmaahapsi vieläkin muistaa tuon vanhan maailmanajan. Vaan niinpä alkoi kaupunki kolkutella oville ja maisema mullistui. 1974–1977 rakennettiin suoraan heinäpellolle kuuluisa Tanhuniitty. Se oli yhdyskuntasuunnittelijoiden vastaus lähiörakentamisen ongelmiin. Haluttiin kokeilla toista ääripäätä: rakennettiin kaupunkiin pikkukylä. Sitten on tullut enemmän asfalttia ja talojakin paikoin kyläkylkeen. Nyt Kyrölässä on jo yli 2500 asukasta. Koulun hiekkakentän teräsaidassa voi nähdä heidän kangassuikaleista solmimansa "ryijyn". Sen nähdessään oivaltaa, mitä tarkoitetaan yhteisötaiteella.

- 1) 1.7.2015 kello 2 yöllä Kyrölään seisakkeen nimi muuttui virallisesti Ainolaksi. Ainola – eli siis Sibeliusten koti – on radan toisella puolella Kyrölään naapurissa. Heilautat kättä ja Janne nostaa kohteliaasti hattuaan. Ei olisi soveliasta jatkaa vaihtamatta kuulumisia. Seurustelee Sibeliusten kanssa kierros.
- 2) Vexi Salmi on riimitellyt Tanhuniitystä näin: Kelpaa täällä asustella / illoin istuskella pikkupuistikossa / aivan kuin herran kukkarossa / Tanhuniitty tarjoaa tänään / tää pieni kyläyhdyskunta / on kuin toiveunta. Tanhumäki on todeksi muuttunut utopia, todiste siitä että ihanteet toimivat. Jatka normaalisti.
- 3) Kyrölään nuorisotalo Loimu on perinnetietoisesti vanhassa navetassa. Ja hei! Siellä on tänään KURA RY:n (Keski-Uudenmaan Raskaan Musiikin Yhdistyksen) bändi-ilta Kuracore. Lavalla just nyt hirvistyttävä Kneel Before The Death. Glup! Heitä uudestaan ja pakene!

Vanhis

Nyt ollaan niin sanotusti lähteillä: kulttuurin ja keskiuudenmaan lähteillä ja tietenkin yhdellä Tuusulanjärven kauneimmasta paikoista. Tämä niemi on järven peilin tuplaaman päivänvalon helein kohta. Näillä tienoin sijaisi seutukunnan ensimmäinen kylä ja tähän Tuusulan perustajaisä Nils Stålhane rakennutti kartanonsa. 1904 vastarannalle valmistui Sibeliusten koti Ainola: järven peili säilytti siniset nuotit ja 70 vuotta myöhemmin Vanhankylänniemellä helähti soimaan puistoblues. Tässä välissä, 1951, Järvenpää ja Vanhankylänniemi irtosivat Tuusulasta. Nyt niemipaikka on koko täkäläisen järviympäristön tärkeimpiä viherkeitaita. Täällä lekotellaan piknikillä, nautiskellaan kartanomiljööstä ja lennätetään frisbeettä.

- 1) Koitas frisbeegolfia! Kun saat kasaan kuusi pointsia – yksi heitto per kierros –, niin uppoaa ja peli jatkuu uudella heitolla. Kuutonen on hole in one!
- 2) Järvenpään Puistoblues on rootsmusaa historiallisella juuripaikalla. Täällä ovat esiintyneet mm. ZZ Top, BB King ja Dave "Isokynä" Lindholm. Apuva!

äjät meinaa mennä sähkökitaran kanssa järveen! Heitä noppaa: pariton = kauhee tsägäri, pomppaa kolme askelta eteenpäin. Parillinen = balalaikka soi ja karavaani kulkee, jatka normaalisti seuraavalla kierroksella.

- 3) Jou! Juurimeininkiä viherpeukalo! Vuokraat kaupungilta 10 m x 10 m viljelypalstan pellolta Stälhanentien vierestä. Oman maan porkkanamehu antaa potkua ylimääräiseen heittoon.

NURMIJÄRVI

Nurmijärven kirkonkylä

Kannattaa aloittaa puikahtamalla hieman ennen keskustaa kirkon suuntaan. Tässä ollaan heti vanhalla pääkadulla, Aleksis Kiven tiellä. Ylhäällä oikealla on kaunis puukirkko. Kello kumahtaa pehmeästi nurmilehdossa; aikanaan soitto kantoi järven yli etelään, mutta nyt paikalla on peltoa. Nurmijärvi on yhä 2000-luvulla harvinaisen peltovaltainen ja sitä paitsi väkirikkain kunta, joka ei tahdo kaupungiksi. Täältä Aleksis Kiven tien tuntumasta löytyy suorastaan ehtaa kirkonkylätunnelmaa. Rapattu vanha paloasema, keltamultamaalattu puukoulu, matalia liikekiinteistöjä; kahvila, valokuvausliike, kirjakauppa, nakkioskio. Syrjemässä Kino Juha, ja oikeasti! kukkoja ja kanoja.

Aleksis Kiven tien kaurismäkeläisyys voisi olla valttikortti, mutta mihin karkasivat tien elämä ja nimikkopatsas? Noh, elämä on heilahtanut parisataa metriä pohjoiseen, minne myös A. Kiven patsas siirtyi vuonna 2000. Siellä ovat modernistiset hallintokorttelit ja kirjasto sekä virtaviivaiset supermarketit ja uljastorninen paloasema. Maantien yli pohjoiseen levittyy iso ja laajeneva pientaloalue. Nurmijärven kirkonkylä kasvaa, mutta tietty ominaislaatu – hiljaisuus ja rauha – pitävät pintansa. Kovaääninen keskustelu kantaa yllättävän kauas. Nurmijärven puhallinorkesterin vappukeikka A. Kiven lakitusjuhlassa suorastaan huumaa!

- 1) Albin Koponen perusti Nurmijärven kirkonkylään Suomen ensimmäisen lääketehaan 1899. Sen hitti oli saniaisen juuresta uutettu lapamatolääke. Tämä saniainen – kivikkoalvejuuri – on nyt kunnan nimikkokasvi. Lääke tehoi, jatka normaalisti.
- 2) Aleksis Kiven läsnäolo tuntuu kirkonkylässä vahvana. Hauska yksityiskohta: taulu "Nurmijärven madonna" Nurmijärven kirkossa, oli Kiven mukaan hänen naisihanteensa. Ota seitsemän askelta, niin kuin on Nurmijärven vaakunassa miehiä.
- 3) Poikkeat kahville torikahvila Senttibaariin. Tarinat ja miellelyhtymät virtaavat sakeana. Tuntuu että sinuun aivan kuin tankataan paikallisuutta. Malta kierros, tämä henkinen pääoma on sen arvoista.

Uotila

Uotila ja Perttula sijaitsevat vierekkäisillä kylämäillä. Aikoinaan vieressä aaltoili Kuhajärvi, mutta nyt tuuli pyyhkii aakeita viljavainioita. Talonpojat kuivasivat järven pelloksi. 1800-luvulla Uotila oli tiivis tienvarsikylä. Niin tiivis, että lapset konttasivat ikkunasta ja talosta toiseen leipäautoja pitkin. Syyskuussa 1884 ampumaleikeissä oli mukana palava rohdintukko. Tukko lensi vintille, pahnat roihahtivat ja yli puolet kylästä paloi. Yksi säästyneistä rakennuksista oli koulu. Sen pihalle on aivan hiljan tullut uusi nerokas pelikaukalo: ohi mennyt pallo pomppaa maalin kehyslevystä takaisin viheriölle. Uotila on Nurmijärven vanhimpia kyliä, 1400-luvulta. Kaikki on hyvin niin kauan kuin lapset nauravat ja linnut laulavat.

- 1) Uotilan koulu on Nurmijärven toiseksi vanhin, perustettu 1875. Siinä oli alkuun eri luokat tytöille ja pojille. Jos heität parillisen, olet tunkeutunut kielletylle alueelle ja saat kierroksen jälki-istuntoa.
- 2) Uotilassa tapahtui hirveitä syyskuussa 2011. Ratsastuskoulun tallit paloivat. Tuhkasta ja muistoista nousi uusi elämä ja uusi rakkaus. Käy silittämässä heppoja ...iloiitse ihan pienistäkin hetkistä. Jatka normaalisti.
- 3) Vaikka kohtalo on koetellut, kylällä on edelleen vanhoja taloja ja tiluksia. Olemme suomalaisella juuripaikalla, perusasioiden äärellä. Ruokamme tulee täältä ja on aina tullut. Respectiä ja lisäheitto!

Perttula

Perttulan avoimella peltoaukealla tasapainoilee kaksi suurta huomiopistettä: Perttulan kylämäki ja Keudan ammattikoulu. Keudan kolossi on osa Keski-Uudenmaan ammattikoululaitosta. Myös se on kulttuurin kehto; rehdin ja konstailemattoman amislaisuuden ja motorisoidun nuorison pääkallopaikka. Perttulan kylä taas on tieltä katsoen kuin suomalaisen kylän perikuva, maaseudun elinkeinoja ja sosiaalisuutta kuvastava yhdyskunta. Kylää ohittaessa silmiin osuu kaksi tienvarsikylttiä: hautamuistomerkkejä? Niin, eräs puoli Perttulaa on, että se on yksi Suomen sisällissodan näyttämöistä. Täällä oli punaisten paikallinen päämaja ja sittemmin valkoinen kenttäoikeus. Ketunnummeen ja Lopentien varteen on haudattu kansalaissodassa kaatuneita ja teloitettuja.

- 1) Sen sijaan että köröttelisit Perttulan suoran mitään kostumatta, voisit tsekata amiksen opiskelijaravintola Perttulan. Täällä voi opiskella mm. kokiksi, mikä näkyy tarjonnan laatuina. Kannatti käydä, uusi heitto ja ilon kautta!
- 2) Lopentien Keudassa Perttulassa voi opiskella myös ajoneuvoasentajaksi. Se on ihan parasta. Muiden pelaajien menopelit hyytyvät yhdeksi kierrokseksi, mutta sinulla noppakone hyrisee moitteetta.
- 3) Martta-toiminta sopii kylille kuin nenä päähän. Nyt järkätään Kevät keikkuen tulevi -konserttia Perttulan nuorisoseurantalolle Rientolaan. Jäät suustasi kiinni Perttulan-Uotilan marttojen kanssa, odota kierros. Kannattaa muuten vilkaista ylhäältä nuorisoseurantalolta avautuvaa maalaismaisemaa!

Lepsämä

Lepsämän kylämaisema jokilaaksoineen tuntuu melkein pä julistavan maaseutuidylliä (kirjoittajan huomio: myös paikannimi maistuu maaseudulta, tuo mieleen lypsyn ja leppoisan). Olemme rajavyöhykkeellä, missä maailmat kohtaavat. Lepsämässä oli kyläasutusta jo 1400-luvulla ja vuonna 2005 se oli Wikipedian mukaan Suomen nopeimmin kasvava kylä: kaupunkimaisuus on hiipinyt aivan kylkeen ja kylän tietoisuus omasta erityislaadusta, maalaisidentiteetistä, on terävöitynyt. Kyläkoulun yhteinen kevätruno 2015 kertoo kyläläisille tärkeistä asioista: "Lepsämässä on isot pellot, kesäisin kukkii kissankellot, kesällä Lepsämässä vihertää ja linnut puissa visertää. Maitolaituri on tuttu paikka, siellä voi hetken levätä vaikka."

- 1) 1800-luvun alun väestökasvu aiheutti epävakausta. Lepsämästä ja sen lähialueilta sai alkunsa hurja rosvojoukko, minkä taltuttamiseen tarvittiin 700 kasakkaa. Ryövät pelitovereidesi seuraavista heitoista puolet, puolikkaat pyöristetään eduksesi.
- 2) Lepsämän tarinoissa elää muisto Kihin talon kauniista tyttäristä, Kihin neideistä. Heitä noppaa: parillinen, lumous valtaa sinut. Tarvitset parittoman jatkaaksesi.
- 3) Lepsämä on kuin statement: kaunis ja elinvoimainen maalaiskylä. Maailma ympärillä kuitenkin muuttuu. Heitä noppaa: 1-3 siirryt kuhisevaan Klaukkalaan, jatka sieltä. 4-6 putoat pelilaudalta Espooseen, takaisin parillisella tai viimeistään kolmannella yrittämällä.

Klaukkala

Klaukkala on täysin oma juttunsa. Vaikka se on ikivanha, se on ihan uusi. Klaukkala esiintyy historiakirjoissa jo 1500-luvulla, mutta Helsingin läheisyys ja Suomen kaupungistuminen ovat pitäneet sitä muutoksen kourissa 1960-luvulta alkaen. Klaukkala oli yksi niistä paikoista, johon muualta Suomesta pääkaupunkiseudulle töihin muuttaneita asettui asumaan. Nytemmin muuttajina ovat omakotitalosta haaveilevat kaupunkilaisperheet. Rajun muuttoliikkeen seurauksena Klaukkalassa poreilee nuorisoaalto ja tietty villi kesyttömyys. Kyläraitin katukuva on räikeä ja rönsyilevä. Pysyvyyttä julistaa luja kalliomassiivi, Vaskonmäki: siellä olet maailman katolla ja voit hymähtää ihmisen päättömälle hyörintälle.

- 1) Vaskonmäki on tärkeä sekä vanhoille kyläläisille että nuorille. Sen juurella on asunut köyhiä mäkitupalaisia ja sen laella on legendaarinen pussikaljapaikka. Vasko Forever! Respectiä kehiin ja jatka normaalisti.

- 2) Nimistöntutkijoiden mukaan nimen Klaukkala taustalla on henkilönnimi: tietty vanha kansanomaisen muunnos pyhimyksennimestä Nikolaus (vrt. Santa Claus – joulupukki). Paikan lempinimi on pitkään ollut Klake, mutta juuri nyt leviää nimi Klöövi. Se voi olla uuden me-hengen merkki. No nyt meinaa kyllä mopo karata, heitä noppaa: 1-3 kuusi vapaa-askelta; 4-6 jäähyille kierrokseksi.
- 3) Vaiheilutaide on riipaseva räp-ryhmä Klaukkalasta. Et oikein tiedä, miten tästä eteenpäin, vaiheilet Klaukkalan takapihoilla yhden heittokierroksen.

Metsäkylä

Polveileva kylätie kuljettaa. Sähkölangat aaltoilevat pylväiden välillä rytmikkäästi, fiuu-u fiuu-u. Peltotilkkuja. Aamuauringon esiin poimimia tähkäpäitä. Parin mutkan jälkeen tilkut revähtävät peltoaukeaksi. Vilja tuoksuu. Kymmenkunta lehmää köllii laitumella kyljikkäin. Tässä vaiheessa vuotta pellon laidalla on jo lehmänmuniakin. Ja mitäs nyt, tienristeyksessä on ryhmä nuoria. Vielä yksi rullalautailija liukuu joukon jatkoksi. Korsisaaren bussi, koulukuljetus, ja he ovat tiessään. Pikkulapset sen sijaan jäävät kotikylälle. Yli satavuotias koulu ottaa uudet sukupolvet toinen toisensa jälkeen huomaansa. Kaikenlaista tulee vastaan: paloasema, rukoushuone, entisiä kyläkauppoja. Tässä heräilee Klaukkalan Metsäkylä, mukava paikka.

- 1) Heinälatoromantiikka on Suomi-filmien vakiokamaa. Säälä, että heinä kuivuu nykyään muovipalloissa. Pariton = pusket lehmänmunia kierroksen, parillinen = saat suukon heinäladossa ja liitelet onnesta seuraavaan kylään.
- 2) Yksi Metsäkylän näkyvistä rakennuksista on talkootöinä rakennettu komea paloasema. Täällä kokoonnutaan yhä monen moisen kylätoiminnan puitteissa. Tiedätkö muuten miksi paloauto on punainen? Jatka normaalisti.
- 3) Mutkittelevaa tieosuutta Klaukkalasta päin tultaessa kutsutaan Pitkähännän mutkiksi. Kerrotaan, että tässä on ammoiden nähty hohtava henkiolento, kenties Para. Olento voi olla enne. Jos nyt heität parittoman, jähmetyt kierrokseksi.

Palojoki

Sana kulttuuri tarkoittaa viljelyä: maanviljelyä ja hengen viljelyä. Missä tuo käsite olisi paremmin kotonaan kuin Palojoella! Ei missään. Aleksis Kiven synnyinkoti ja kirjallisuuden ja ilmaisun perintöä vaaliva luonnonteatterinäyttämö, Taaborinvuori; ympärillä rikkumaton talonpoikainen maisema. Palojoki on yksi suomalaisen kulttuurin tärkeistä lähteensilmistä. Tänne minä toisin kosmopoliitit ja maahanmuuttajat; avaisin pääsyn juurillemme ja luonnon helmaan. Nurmijärvellä mustikkametsä ja laineen liplatus hellittävät suojakilvet; peltoaukeat, kesäteatterit ja kyläkoulut näyttävät saavutuksemme. Täällä heilimöivät parhaat sadot ja hyvä kasvaa jaettaessa!

- 1) Palojoella riittää kyläaktiiviteetteja: rusettiluistelua, zumbaa, päretalkoita, iltamia, elokuvanäytöksiä jne. Joskus koulun kevätkuuhlaan kutsutaan koko kylä. Täällähän viihtyy mukavasti, jätät väliin seuraavan heittosi.
- 2) Palojoen nuorisokoulu keuhii pyörillä kuin vettä vaan. Pian he viilettävät kylillä mopoilla ja skoottereilla. Aleksis Kivi olisi takuulla mukana, jos eläisi nyt. Sitten kokemuksista tulisi näytelmiä ja kirjallisuutta. Jatka vain munkinheittoasi normaalisti, se on nyky-suomalaisista kansankulttuuria.
- 3) Näin kirjoitti A. Kivi: "Kotikyläni nimi on Palojoki, ja se on ensimmäinen kylä, joka Porvoosta Turkuun vievällä tiellä kohtaa sinua, sitten kun olet astunut Nurmijärven alueelle. Muuten tahdon sinulle edeltä käsin sanoa, ettei Nurmijärvi enemmän luonnon kuin taiteen puolesta voi tarjota sinulle mitään mielenkiintoista: ei näköaloja, ei ylänköjä ja laaksoja romanttisissa ryhmityksissä; ja kuitenkin nämä seudut ovat minulle ihanimmat maan päällä; semmoinen lumousvoima on lapsuuden muistoilla." Jaa, ettei muka luonto- ja taide-elämyksiä. Parillinen = taidetta Taaborinvuorella, pariton = luontoelämystä Sääksin hiekkarannalla. Jatkat sieltä tai täältä.

Raala

Mitä löytyy Raalasta? Isoa historiaa ja sympaattista toimintaa. Raalan ruotsinkielinen nimi Råskog tarkoittaa rajametsää. Rannikon ruotsinkielinen uudisasutus ylettyi tänne, Hämäläisten naapuriin, 1400-luvulla. Syntyi tärkeää kohtaamispintaa. Kartano Raalaan ilmestyi aikajanan kohdalla 1643. Raalan kartanoa pidetään Seitsemän veljeksien Viertolan tilan esikuvana: juuri sen, siis Viertolan, härkäkarjan veljekset ampuivat hiidenkiveltä. 1855 nuori A. Kivi varmasti itekin tanssi kartanossa veljiensä kaksoishäitä: Juhani nai pehtorin tyttären ja Emmanuel kartanon sisäkön. Entä muistatteko joululaulun: "Kello löi jo viisi, lapset herätkää. Juhani ja Liisi – muuten matka jää..." Sen on säveltänyt nimimerkki R. Raala eli kartanossa syntynyt Berndt Sarlin.

- 1) Raalassa toimii hauskoja kerhoja, mm. Raalan Kyykkääjät ja Pyteriitin Pyörittäjät. Heitä noppaa: 1 vanhalle koululle kyykkäämään, 2 samalle koululle kivikoruja askartelemaan. Siinä tapauksessa odota yksi kierros.
- 2) Nurmijärvellä on useita Seitsemän veljeksien hiidenkiven tittelistä kilpailevaa kiveä. Vahva ehdokas on Raalan ja Palojoen kiistellyillä rajoilla oleva Orikiivi. Hyppää tälle vanhalle rajakivelle ja hirnahda.
- 3) Raalalaisten koulutie Karhunkorven koululle on kapea. Keräät adressia parannusaloitteen tueksi. Kyläläisten sympatia tuplaa seuraavan heittotuloksesi.

Nukari

Törökiviä ja vilkkaasti puikkelehtivaa vettä. Koski! Se on tämän kylän tunnus. Nukarin kylän nimi on peräisin 1650-luvulta, ajalta, jolloin Erkki Nukari pestattiin tälle tärkeälle maantiepaikalle siltavahdiksi. Koski on pyörittänyt myllyjä, sahoja, lumpputehdasta, uittotukkeja ja kalastajien siimoja. Vielä 1980-luvulla tässä kosken niskalla toimi kaksi kauppaa, pankki, posti ja parturi-kampaaja. Ja oho! tien syrjässä mahtaillee myös järjenvastainen kiinalaisportti. Palvelut koulua ja päiväkotia lukuun ottamatta ovat karanneet kauemmas, mutta se ei ole lannistanut. Nukarilla riittää virtaa ja tiivis kyläyhteisö aivan puhkuu tarmoa. Nukarilaiset luotsaavat historiasta ponnistavaa kyläläisyyttä uljaalla otteella tulevaisuuteen.

- 1) Nurmijärven vanhin koulu (1873) on museoitu. 1900-luvun taitteessa 1/3-osa kouluikäisistä suomalaisista kävi koulua; oppivelvollisuus tuli voimaan 1921. Luvuilla 1 ja 2 pääset kierrokseksi opinsaunaan. Toivotaan parasta!
- 2) Nykyaika on yksille repivää ja toisille lamauttavaa. Suomen Settlementiliike pyrkii helpottamaan ahdinkoa. Nukarissa on liikkeen perustajan Sigfrid Sireniuksen huvila ja hoitola, Vantala. Toivut ja eheydyt. Jatka normaalisti.
- 3) Nukarin Pirtillä on K-18 Böndebileet. Joraat itsesi pyörryksiin ja otat seuraavan silmäluvun verran taka-askeleita.

Herunen

Kanervanummella kimaltavien Herusten järvien liepeillä piileskeli tarinoiden mukaan pari sataa vuotta takaperin rosvoja. Tienovilla oli myös muutama tila, Periäinen, Tirmu ja Hyvämäki. Historian lehti kääntyi 1920-luvulla, kun renki Matti Vaahtera perheineen vaelsi paikalle. Heidän maalattipirttinsä ympärille virisi Herusten kyläasutus. 1940-luvulla Karjalan evakko Ivan Rodionoff perusti tänne savipajan ja Herunen opittiin tuntemaan kukkopillitehtaan kylänä. Vuosituhannen taitteesta lähtien "Herikkaan" on noussut uusi omakotitalo poikineen ja ihmisiä on jo tuhatkunta. Nykyisin kyläelämän sydän on HeVi-kioski lentiskenttineen. HeVi ei tarkoita raskasta rockia eikä hedelmiä ja vihanneksia vaan legendaarista Herusten Virettä.

- 1) Herusten Vire (HeVi) perustettiin 1983 Nopon Nousevan raunioille. Ei muuta kuin hevilletti liehumaan. Viskaa nopat uudemman kerran.
- 2) Herusissa ei ole päiväkotia eikä koulua. Emmi on myöhästynyt koulukuljetuksesta. Heitä hänet Rajamäkeen ja jatka matkaasi sieltä.
- 3) Sana Herunen vie ajatukset tihkumiseen. Liittyköhän se siihen, että olemme tärkeällä pohjavesialueella. Pelikumppaniesi seuraavan kierroksen heitoista heruu sinulle 1 piste oman seuraavan heittosi bonukseksi, heruma vähennetään muilta.

Rajamäki

Väkijuomia, Hellas-pianoja ja Kampamiehiä. Kuulostaa kapakalta, mutta on Rajamäki. Yksi rakastetuimpia kotipaikkoja Nyky-Suomessa. Täysin uniikki teollisuuspaikkakunta. Rajamäen vanhat viinatehtaat siirtyivät valtiolle 1919 ja toimivat yhä tänäkin päivänä. Rajamäkeläisyys on alkoholaisuutta. Työntekijöiden sielujen varjelukseksi on tehty kirkot, koulut ja urheiluhallit. Hellas-pianojen valmistus on lakannut, mutta kampojen ei. Nostalgia klassikko, miesten ruskea muovinen, on ollut tuotannossa vuodesta 1961. Vaan eipä se taida purra nykyuorten kuontaloihin. He ovat kuin raikas tuulahdus näiden teollisuusmuistomerkkien kieppeillä. Keskustassa tiiviissä kimpussa olevien harrastuspaikkojen, kahviloiden ja kauppojen ympärillä käy iloinen pyörre. Tämä on väkevän luonteen, ilmeen ja tarinan paikkakunta. Väkevin!

- 1) Rajamäkeen pudotettiin talvisodassa 268 pommia. Viinatehtaalla valmistettiin panssarintorjuntaan tarkoitettuja polttopulloja eli Molotovin coctaileja. Käy ihmettelemässä rujoja ilmatorjuntatorneja. Jatka normaalisti.
- 2) Vielä 1970-luvulla tulokas oli helppo tunnistaa: "kaikki tuntevat apinan, mutta apina ei tunne ketään", kuvasi tunnelmiaan tämän omassa elämässään kokenut. Ole ystävä hädässä, seuraava heittosi menee seuraavan pelaajan hyväksi.
- 3) Syntyperäiset rajamäkeläiset, muualle muuttaneet ja uudet asukkaat tapaavat kyläjuhilla. Kaikki ovat liikkeellä kuin yhtenä miehenä. Sosiaalinen yliannostus sekoittaa pääsi ja joudut kierrokseksi Kellokosken sairaalaan. Jatka Kelliksestä.

Röykkä

Röykässä on paiskittu töitä tehtaissa ja ratapihalla, parannettu keuhkotautisia ja mielisairaita, kuvattu Suomi-filmejä. Kylän alkujuri on juna-asema vuodelta 1909. Se palveli paitsi vilkasta tavaraliikennettä myös Suomen järjestyksessä toisen keuhkotautiparantolan asiakkaita. Aseman kylkeen rykeltä "Suokaupunki". 1950- ja 60-lukujen työvoimavaltaisen kultakauden jäljiltä Röykässä on elämänmakuista rosoa plus uuden asutusaallon myötä myös siloa ja söpöä. Tunnelmapaloja: Kassakummuntien päässä hammasratastehtaan "lähiö". Siltanäkymänä idyllinen asema ja ruosterähjä romuttamo. Sillan kupeessa Bissen legendaarinen baari-, bensa-asema- ja rompetorimiljöö. Metsässä kohoaa jugendhenkinen sairaalalinna. Rönsyilevän kylän yhdyside on toriaukean tumma ikikuusi. Tässä tavataan, kun joulun valot syttyvät.

- 1) Röykässä on tie nimeltä Aponkirkontie. Aapo ei halunnut mennä sunnuntaisin kirkkoon vaan istua nökötti Vaaksijärven rannassa. Liity seuraan yhdeksi kierrokseksi.
- 2) Heitä noppaa: parillinen, apua! keuhkotauti, pariton, apua! mielisairaus. Heitettyäsi vuorollasi uudestaan sairauden aiheuttaneen parillisen tai parittoman (tai viimeistään kolmannella yrittämällä) olet parantunut ja pääset jatkamaan.
- 3) Röykkä rajautuu Säöksjärveen. Se on Suomen suurin lähde ja todella kirkasvetinen. Pulaudus piristää ja seuraava heittosi tuplaantuu.

KERAVA

Kerava

On kaksi Keravaa: Mukavan mutkaton keravalainen Kerava sekä ulkopuolelta lankeava mielikuvaluomus: Kerava ja keravalaisuus ilkkurisenä yleistykseenä ja stereotypiana. Hassua on, että tähän mielikuvaluomukseen (abstraktiin stereotypiaan) pääsee kätevästi junalla. Perillä ennakkoluulot karisevat ja kaupungin jalat-maassa-todellisuus saa puolelleen. Kerava on hyvä paikka; veikeä ja nykyaikainen, kasvava ja kekseliäs.

Kauniin juna-aseman ympärillä kohoilee kauppalaista kasvanut kaupunki. Oivallinen kävelykaupunki, jossa törmää tuon tuosta ahaa-elämyksiin ja tunnelmaspotteihin. Hampurilaisbaarin takana, kauppalantalon puistossa, on tyttö perhosia hameenhelmoissaan; patsas piiryy villiviinin verhoamaa vanhaa kauppalantaloa vasten. Nykyinen kaupungintalo puolestaan on kasvanut kiinni termiittikekomaisiin tornitaloihin. Niistä kermitit – eikun siis

keravalaiset – laskeutuvat päivisin kävelykaduilleen. Ja kun ilta taas saa, he kokoontuvat fiilistelemään somen We Love Kerava saitille. Tämä jopa 10 000:nen osallistujan hirmuinen We Love -ilmiö on todellinen myönteisen ajattelun monumentti.

Ja niitä tunnelmaspotteja: Aurinkomäki, Sirkushevoset, askelkivet yli kirjaston taidejärven, Sampolan alikulun kaarikaton rujan koskettavat ihmiskuvatukset. Kahvilat, lounaspaikat, kivijalkaliikkeet. Keravan alkusolu: Heikkilän talomuseo jne. jne. Keravalla on kiva kuljeskella. Ihmiset huomioivat toisensa katsekontaktilla ja ilmapiiri on – no, hmm – höveli.

- 1) Tiesitkö että Kerava on design-kaupunki? Täällä on tehty kuuluisat Orno-valaisimet ja huonekeluja mm. Stockmannille. Kävelykatujen pallovalaisimien idea on löytynyt tivolikaupungin ilmapallokauppiasta. Kerava-designin timantti ovat Kerava-karvanopat: heitäpä uudelleen!
- 2) Keravalla voi kuulla kuntaliitosviitsin. Mitä tulee, jos Kerava ja Järvenpää yhdistyvät? Kaupungin nimeksi tulee Kerjä ja asukkaat ovat kerjäläisiä. Lähde Järvenpähän miettimään, pitäisikö nimi sittenkin vaihtaa Järkeen.
- 3) Yksi Keravan lempinimistä on Sherwood. Se liittyy 80-luvun taitteen rock-a-billyboomiin ja kaupungin ylpeyteen, Teddy & The Tigersiin. Bändin Fan Club oli nimeltään Sherwood, ja sen lehti Sherwoodin Sanomat. Käy vilkaisemassa Teddy & The Tigersin tähteä Aurinkomäen Kerava Walk of Famella. Hauska idea eikö vain! jatka normaalisti.

Savio

Kun juna pysähtyy Saviolla, tajuaa heti, että tällä paikalla on luonnetta. Tehtaat ovat Savion synnyttäneet ja niistä majesteetillisin on heti aseman vieressä. Punatiilicolosseum on kumityöläisten ja gladiaattoreiden valtakunta. 1925 – 1985 parhaimmillaan jopa 700 kumityöläistä ahersi näiden veikeiden kaari-ikkunoiden takaisissa tehdassaleissa. Täällä meille on tehty sadetakit, tiivisteet ja jos mitkä kumikampeet. Sitten tulivat Renny Harlin ja Tony Viikinki Halme. Renny pisti pystyyn Planet Funfunin ja Tony singahti julkisuuteen Gladiaattorit tv-showsta. Viihdehumauksen jälkeenkin Savion sielusta silti paistaa duunariolemus. Saviolla elää sellainen hyvällä tavalla erityinen ihmistyyppi, teollisen Suomen jälkeläinen.

- 1) Siihen aikaan kun tehdas pihautteli kumin hajua yltympäri Savion, pahennusta herättivät pojan viikareiden kumiritsat. Tehtaan kaatopaikalta löytynyt kuminauha sinkauttaa sinut nopan pyöräytyksen verran eteenpäin.
- 2) Tehdasta vastapäätä radan toisella puolella nököttää muistojen Elzu. Kun äidit olivat tehdastöissä, oli ruokakauppa – Elanto – arjen pyörittämisen ehto. Nykyään Elzu on nuorisotalo. Hieno stoori talolla, respect ja jatka normaalisti.
- 3) Junia Keravalle ja Korsoon menee kymmenen minuutin välein. Heitä noppaa: 1-2 sightseeingjuoksu (10 min) tehtaanmäellä, 3-4 siirryt Keravalle, 5-6 putoat Korsoon. Korso on Keravaa edeltävä asema: pääset takaisin Saviolle parillisella tai viimeistään kolmannella yrittämällä.

Koff

Sinebrychoff Keravalla on Suomen suurin panimo ja Keravan suurin työllistäjä heti kunnan jälkeen. Täällä lähtevät janoisille Cokikset, Smurffi- ja muumilimut, Karhut, Golden cupit, Bonaquat, Batteryt, Carlsbergit ja monet muut. 1990-luvulla käynnistynyt valtava tehdaskompleksi ja yli 400 panimotyöläistä jatkavat Keravan ja Savion teollista tarinaa. Ei ihme että Koffin tienvarsimainos – valtaisa oluttölkki – nousi yhdeksi Keravan tärkeimmistä kotiseutusymboleista. Kun alkoholin ulkomainonta kiellettiin vuodenvaihteessa 2015, seurasivat keravalaiset henkeään pidätellen tölkin kohtaloa. Helpottunut sarkasmi puhkesi kukkaan, kun kaljatölkistä kuoriutui yhteiskuntakelpoinen energijuomatölkki.

- 1) Kerava iskee Lahdentietä ajavien tietoisuuteen Koffin mainostölkillä, golfpalloa horisontin yllä lennättävällä taiteellisella Kerava-vesitornilla sekä tivolihistoriaan viittaavalla tienvarsimainoksella "Ei pellempi kaupunki". Olet myyty ja päätät poiketa kaupunkiin.

- 2) Koffin tehtaas ja läheinen Kerava-joki vievät ajatukset kaljakelluntaan, joka vaikka järjestetäänkin Kerava-joessa, tapahtuu Vantaan puolella. Huhu Keravan sponsoroimista kumitehtaan kumiveneestä ja korillisesta koffia saa kellujat yllättäin melomaan ylävirtaan. Hätistelet heitä takaisin Vantaalle yhden vuoron ajan.
- 3) Okei, huikka energiajuomaa. Tökillinen vastaa vaikutuksiltaan pientä kupillista kahvia + kolmea viiva neljää sokeripalaa. Tienvarren mainostölkkiin mahtuisi noin miljoona energiajuomatölkkiä. Sinulla tehot riittävät yhteen lisäheittoon.

Vankila

Keravan vankila kuuluu Keravan kauneimpien historiallisten rakennusten kärkiryhmään juna-aseman, Savion entisen kumitehtaan, kauppalantalon ja Anttilan tavaratalon rinnalle. Vankila on erillään omaa elämäänsä elävä laitos, jonka todellisuuteen siirrytään mykistävän lehmuskujan läpi. Kujan päässä odottaa ilmeikäs 1880-luvun arkkitehtuuriluomus puistoineen. Tässä suljetussa maailmassa on vankina noin 200 ihmistä. Heidän yhteytensä ulkopuolelle ovat hyvin rajatut, omia puhelimia ei ole ja omaisia saa tavata useimmiten vain valvotusti. Sisällä voi opiskella ja työskennellä mm. puutarha-alalla. Ja juuri puutarhat avaavat kanavan sisäpuolisten ja ulkopuolisten maailmojen välille. Vankilan myymälä on auki arkisin; sieltä voi käydä hakemassa vaikka joulukukan.

- 1) Joudut Keravan vankilaan kahden heittovuoron ajaksi. Anot ja sinulle myönnetään lupa perhetapaamiseen. Kenet pelikumppaneista kutsut keittelemään kahvia kanssasi yhden heittokierroksen ajaksi?
- 2) 2) Rikoslaisissa 1889 säädettiin 7-14 -vuotiaiden määräämisestä kasvatuslaitoksiin. Keravan kasvatuslaitos, vuodesta 1927 nuorisovankila, on lajissaan Suomen ensimmäinen. Nykyään täytyy olla 15-vuotias joutuakseen vankilaan. Jos olet yli 15 vuotta, saat "kakkua" yhden kierroksen. Sori.
- 3) Jossain mielessä vankila on portti vapauteen. Täällä voit päästä päihde- ja huumevierotukseen. Etkä voi shoppaillakaan kuin korkeintaan 120 eurolla / kk! Saat elämäsi raiteilleen. Heitä ylimääräinen kerta – muut ikävä kyllä joutuvat kierrokseksi vankilaan, Keravalle tai Jokelaan.

Ahjo

Tämä taajama sai alkunsa, kun Lunnin talosta erotettiin asuintontteja 1910-luvulla. Isommin pyörät alkoivat pyöriä toisen maailmansodan käännyessä jälleenrakennusvaiheeseen. Nimi Ahjo on viittaus nousevan kaupunginosan teollisuus- ja työläisluonteeseen. Paikka tunnetaan paitsi bitumille haisseesta kattohuopatehtaasta myös metalliteollisuuden erikoistuneesta Merikallion tehtaasta, joka toimii nykyisin nimellä Metos. 1960- ja 70-luvuilla tehtaita laajennettiin ja tänne nousi vuokra-asuntoja ja kerrostaloja. Entä nyt 2010-luvulla? Etelään ja pohjoiseen on rönsyillyt omakotitaloja. Lähiölegendat voivat olla koruttomia, mutta nyt palkeet puhkuvat toivoa. Ahjolla on vissi paikkansa Keravan rinnassa vasemmalla.

- 1) Heräät Ahjossa vähän siipi maassa. Ei hätää, poikkeat aamupuurolle Ahjon asukastuvalle Palkeeseen. Kahvi ja juttuseura piristävät. Näkyillään! moikkaat ahjolaisille ja matka jatkuu taas normaalisti.
- 2) Ahjon eteläsyryllä on Keravan luontohelmi, Keinukallion ulkoilualue. Esitä eli näyttele jokin näistä: vikkellä juoksuportaat ylös = saat 6 lisäaskelta; vaistoammuntaa jousipyssyllä = 4 lisäaskelta; frisbeegolf puttiheitto = 2 lisäaskelta; maiseman tähyilyä Keinukallion kukkulalla = 1 lisäaskel.
- 3) Ahjon pohjoissyryllä Päivölässä on vuodesta 1954 toiminut Paasikiven nuorisokylä. Se on perustettu presidentti J. K. Paasikiven Keravalle lahjoittamalle tilalle. Lepää ja eheydy kierros, seuraava heittosi tuplataan.

Hyrylä

Moottoritie nousee autokauppojen reunustamaksi bulevardiksi ja syöttää Hyrylän eteläiseen liikenneympyrään loputtomasti ajokkeja. Taajaman koilliskulmaa puolestaan vartioi ohjuspatteri. Se kuuluu vanhan varuskunta-alueen laidalla olevaan Ilmatorjuntamuseoon. Kolmikolkan luoteiskulmaksi voi ajatella Hyrylän hävittäjien ja heidän perillistensä tukikohdan, Vanhan Unkan. Hyrylän hävittäjiksi sanottiin etelän rakennustyömaille soraa rahdanneita kuorma-autoja ja niiden kuskeja. Unkka oli aikoinaan suosittu huoltamokahvila, mutta nykyään siellä tankataan enää ihmisiä; kahvia ja ruokaa.

Tuusulan keskustaajama, Hyrylä, on nielaisut vanhan Hyökkälän kylän, osan kirkonkylää ja kasvanut yhteen Riihikallion kanssa. Hyrylän suuralueella asuu noin 21 000 tuusulalaista ja varuskunnalta vapautuneeseen Rykmentinpuistoon hamutaan 15 000 uutta. Meillä taitaa pian olla tässä oikea Boomtown, kasvuun räjähtänyt kaupunki. Autoilijan vinkkelistä Hyrylä kieppuu (3 liikenneympyrää), mutta jalkautuessa olo rauhoittuu ja huomaa ihmiset. Kaupan kulmalla taitaa rupertella vanhoja sotilaita, hyvästä ryhdistä sen tunnistaa. Linja-autoaseman kahvilassa kuulee Hyrylän tarinat ja tunnot. Kulttuurikapakka Päämajan kohdalla paikan henki, spirititti, on sakeimmillaan. Santun rotsissa se lukee: Skavaböle forever!

- 1) Hyrylä on autojen taajama. Täällä on isot parkkipaikat ja eri väreissä hohtavaa peltiä. Bussiyhteyksissä on toivomisen varaa. Auta kirjastolla jatkoyhteyttä odottava Timo kotiin: pariton Rusutjärvelle, parillinen Ruotsinkylään.
- 2) Hyrylän keskusta kumartaa sotilashistorialle: rakennuskannan valtaväri on kasarmien tiilenpunainen. Täällä koulutettiin sotilaita noin 150 vuotta, aina vuoteen 2006. Marssi jatkuu ylimääräisellä heitolla.
- 3) Skavaböle on Hyrylän ruotsinkielinen nimi. Skavabölen nuoret elivät kulta-aikaansa 1970-luvulla. Moni muistaa aikaa kaiholla: oli jenkki-autoja ja rock-a-billy, gimmoilla nätit permiskiharat ja kündeilla tukka kuin Elviksellä. Antti Raivion kirjoittama näytelmä Skavabölen pojat taas on aika karu lapsuuden kuvaus. Päämajan tienoilla Skavabölen henki elää vielä vahvana eikä vähiten paikan isännän Santun vuoksi. Skavabölen kundin kapakassa kokoonnutaan leirinuotion hengessä. Viivähdä hetki lämmössä tai jatka normaalisti.

Siippoo

Jossain historian hämärissä on kenties herra Siippoo. Se on hämäläismuunnelma nimestä Sigfrid. Tai sitten oli hitaasti virtaava vesi – ruotsiksi "sip-å", suomeksi siip-oo. Niin tai näin, mutta niin vain kyläläispolvi toisensa jälkeen on ollut siippoolaisia. Heidän maisemissaan hiekkatiet halkovat peltoaukeita ja metsäsaarekkeita, ohittavat maatiloja ja pienempiä taloja. Kaikkialla on samaa rauhaisaa maaseutua, mutta silti tässä on kaksi puolta, on Tuusula ja on Nurmijärvi. Tapaus Siippoo vuodelta 1931 on mielenkiintoinen. Koko kylä vaihtoi puolta: Nurmijärveltä Tuusulaan. Opetus: rajat eivät ole ikuisia, kylät ovat.

- 1) Mölyravit. Aivan, kuulit oikein. Tuusulan Hevosystävainseuran Siippoon harjoitusraviradalla järjestetään joka kesä perinteiset Mölyravit. Siellä kisaamaan pääsee vähän hitaampikin koni ja tanner tömisee. Heitä noppaa: jos hirnut ja tai möliset niin kauan kuin noppa pyörii, saat ravata silmäluvun verran eteenpäin.
- 2) Siippoossa ja Palojoella sahattiin 1800-luvulla valtavat määrät lautta, jota käytettiin pääkaupungin rakentamiseen. Helsingin nousu pääkaupungiksi v. 1812 aiheutti täällä todellisen nousukauden. Jatka normaalisti.
- 3) 1700-luvun lopulla ryhmäkylät hajoavat: talot muutetaan omien peltolohkojen keskelle. 1900-luvun alussa tulevat polkupyörät ja potkukelkat – liikkuminen helpottuu ja elämänpiiri laajenee. 1900-luvun puolivälistä eteenpäin mopoista tulee sosiaalisen elämän peruspilari. Heitä noppaa, niin pääset kylille!

Rusutjärvi

Rusutjärven ympyriäinen kuvastin sulkee samannimisen kylän hohtavaan piiriinsä. Järvi on pitänyt kylää kainaloisenaan jo 500 vuotta. Paikka on kuin varjeltu soppi haikurunon päässä tehomaailman hyppysistä. Ehkä juuri oheneva läheisyys sai kyläläiset identiteettitalkoisiin: kesällä 2015 julkaistu kyläkirja on kylähengen ankkuri näinä tuivertavina aikoina. Kirjakahvit järjestettiin kylän kohtaamispaikassa, omassa alakoulussa. Lukiovaiheeseen ennättäneet kyläläiset kuulemma viiptyvät huonojen bussiyhteyksien armoilla joskus tuntikausia. Onkohan Rusutjärvi kosminen suvanto, liverrykseen ja usvaan verhoutuva lintukoto?

- 1) Järven peili inspiroi rusutjärveläisiä. Kokkorantaan kokoonnutaan paitsi juhannuskokolle myös pääsiäisvalkeille. Elokuussa järjestetään Kuutamotanssit. Tanssin pyörteissä myös noppa pyörähtää uudemman kerran.
- 2) Minna Canthin näytelmään perustuva mykkäelokuva Anna-Liisa (1922) on kuvattu Rusutjävellä. Peilityni kesäyö viettelee. Jännitöt kylänäytöksessä Rusutjärven koululla. Loppuratkaisu keventää sydämesi, tuplaa seuraava heittosi.
- 3) Rusutjärven mailla – kantatien 45 varressa – on järjettömän kokoinen siirtolohkare, Tapionkivi. Sen kimpussa ovat puhisseet jättiläiset ja hiidet. Jatkat matkaasi vaikka läpi harmaan kiven, mutta tässä jumitat kierroksen.

Nahkela

Vanhin Tuusulaa koskeva kirjallinen maininta on 1420-luvulta. Se käsittelee Hannu Paavonpoika Nacken perintöä. Se perintö on tottavie pitänyt pintansa: Nacksskogissa eli Nahkelassa on tänäkin päivänä Hannun mukaan nimetyt tilat Yli- ja Ali-Hannula.

Nahkelassa on historiallinen kylämäki kylänraitteineen, 110-vuotias elävä kyläkoulu ja pisteenä iin päällä kyläläisille sähköt tuonut veikeä muuntajatorni 1930-luvulta. Kilometrin päässä koillisessa on Tuusulan kesäparatiisi numero 1, Häklin monttu. Häklin sinisten laguunien pohjoisreunalla seisoo Ristikivi, mäntykankaalta kuopan pohjalle nyrjähtänyt neljän kylän rajamerkki. Kivessä seisoo 1772 ja kirjaimet S N L R (Siippoo, Nahkela, Lahela, Rusutjärvi). Nykyään tästä itään alkaa Hyrylä-city, lännessä lepäilevät ikaikaiset metsät ja pellot.

- 1) Nahkelan koulun 110-vuotissynttäreitä vietettiin lokakuussa 2015. Pienten koulujen tulevaisuus on jatkuvasti vaakalaudalla. Olet onnetar pilven päällä: pyöritä itsellesi ja nahkelalaisille lisää onnellisia vuosia.
- 2) Tuusulan sorakuopilla on kuvattu paljon elokuvia. Hyrylän suunnalla kuvattu muun muassa Spede Pasasen länkkäreitä. Häklin montun tähtihetket olivat vuonna 2012 Matti Kinnusen elokuvassa Miss Farkku-Suomi. Heitä noppaa. Pariton: piiloudut halpislänkkäriin luodeilta kierrokseksi. Parillinen: Miss Farkku-Suomi (no okei, voi se olla myös mister Farkku-Suomi) kuutamouinnilla, sydämesi läpättää kolme ylimääräistä askelta.
- 3) Hirvimetsälle! Kyllä, maaseudulla on aina metsästetty ja Nahkelassa on vireä metsästysseura. Kokemus avaa vaistoja ja tuntoja, jotka olivat jo hautautuneet syvälle city-ihmiseen. Mutta kevennetään jänisviitsillä: Pasi oli ollut jänismetsällä, muttei ollut saanut yhtään jänistä. Matkalla kotiin hän kävi ostamassa jänispaistin, jonka nakkasi ylpeänä keittiön pöydälle. Vaimo huomasi jäniksen koivessa hintalapun ja virkkoi ”mikset ampunut samalla paria maitopurkkia ja porkkanoita, kun olit kerran vauhdissa”. Jatkat häntä koipien välissä Hyrylään.

Myllykylä

Myllykylässä on erikoinen tunnelma. Heti Vantaan puolella rajaa etelässä ovat teollisuushallit, maaläjitysalueet ja lentokentän ultramoderni teknomaisema. Tuusulan puolella avautuu rauhallinen maalaismaisema. Ensimmäinen talo – Anneberg – on ylpeä talonpoikainen pihapiiri ja sen etualalla liehuu Tuusula-viiri. Anneberg on aikanaan lohkottu Ruotsinkylän Johannisbergin kartanosta ja koko Myllykylä itseasiassa on Ruotsinkylän eteläinen kyläkulma. Myllykylä on lentomelualueetta ja sen vuoksi rakennuskiellossa. Ja siksi myös maalainen maisema on hyvin säilynyt. Ilmassa roikkuu kuitenkin uhkia: Vantaa haluaisi nielaista Myllykylän ja liittää sen lentokentän Aviapolis-alueeseen. Apua! Ne jyrää meitin!

- 1) Myllykyläläiset peilaavat itseään suurta urbaania naapuriaan vasten ja kokevat maalaisuutta. Sydän sykkii peltomaisemalle. Heitä noppaa: 1-3 = Myllykylä liitetään Vantaaseen ja putoat pelilaudalta. Takaisin peliin pääset parillisella tai viimeistään kolmannella yrittämällä.
- 2) Lähdet hiihtämään urheiluseura Myllykylän Myllyn vetämälle ladulle. Olet yksin öisessä maalaismaisemassa. Eteläinen taivaanranta loimottaa valkoisena ja lentokoneet laskeutuvat valomereen. Saat uuden heiton.
- 3) Vapaailla tiedossa, mitähän sitä tekisi. Heitä noppaa: 1-3 lähdet Ruotsinkylään koulukuoron joulukonserttiin ja tapaavat liudan tuttuja. 4-6 mopo alle ja lentokoneita katsomaan Maantiekylän Sammonmäkeen.

Ruotsinkylä

Yhtäkkiä jokilaakso! Uutta taloa pukkaa sinne tänne, mutta jokilaakson rinteille asettunut vanha kylärykelmä seisoo paikallaan ajattomana ja itsetietoisena. Rinnepeltojen itäkantilta alkaa metsä. Vuodesta 1923 Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusmetsänä vaalitus luontokeitaan yksi tutkimuskohde ovat Tuusulan moottoritietä ja Helsinki-Vantaan lentokentältä leijuvat saasteet. Olemme äidinkielestä riippuen joko Klemetskogissa tai Ruotsinkylässä. Kahden kielen rinnakkaiselosta kertoo muun muassa kaksi koulua, suomen- ja ruotsinkielinen. Ruotsinkylä – Klemetskog tunnetaan syreeneistään. Ympäriällä paisuva Ruuhka-Suomi vain korostaa tämän sopen erityisyyttä.

- 1) Ruotsinkylän vanhat talot ovat sitten hienoja! Komeista komein on Johannisbergin kartano. Eräs kartanon upseeri-isännistä sai 1700-luvulla Suomenlinnasta syreenin taimia. Niitä kasvaa runsaasti kylän pihalla. Aivastus heittää sinut nopan silmäluvun verran taaksepäin.
- 2) 1500-luvulla Ruotsinkylä oli Helsingin pitäjän eli nykyisen Vantaan suurin ja rikkain kylä. Nyt täällä asuu noin 1200 tuusulalaista. Osan juuret ulottuvat kylän alkuhämäriin. Perinteessä on voimaa – heitä uudestaan!
- 3) Ruotsinkylä on siitä erikoinen maalaiskylä, että täällä on liikennevalot. Ne ovat Klemetskogin koulun kohdalla. Heitä noppaa: 1-2 = punainen, odota kierros, 3-4 = keltainen, reagoi tilanteen mukaan, 5-6 = vihreä, jatka normaalisti.

Maantiekylä

Maantiekylä on eteläisintä Keski-Uuttamaata. Vantaan Korso ja pääkaupunkitrio – Espoo, Vantaa, Helsinki – ovat vain kivenheiton päässä. Kelataanpa taaksepäin: 1967 Kerava myy Korson Vantaalle. 1923 Kerava itsenäistyy Tuusulasta. Noin sata vuotta sitten näillä tienoin on vain tuusulalaista maaseutua ja Maantiekylässä on juuri koettu ”kiinalainen episodi”. Ensimmäisen maailmansodan pyörteissä emämaan hallinto toi tänne linnoitustöihin aasialaisia vankeja. Heistä on tarinoitu näihin päiviin: Kaatoivat puut nurinkurisesti latvasta alkaen ja söivät limonadin kanssa raakoja sipuleita haukaten kuin omenasta. Vieläkin vanhempiin tarinoihin kuuluvat ohikulkijoita Mätäkivenmäellä verottaneet maantierosvot. Mystistä on, että tietty villi rajaseututunnelma elää yhä: täällä voi törmätä hurahaneeseen pajumaailmaan peikkometsineen ja nähdä talviyön kuutamossa tivolin.

- 1) Moottoritien kupeessa yllättää idyllinen pihapiiri, Koiramäen Pajutalli: pajuesineitä pihalle ja kaikkea kaunista kotiin ja vielä peikkometsä lasten iloksi. Suomen 1. peikkopuisto muuten oli 1960-luvulla Järvenpäässä. Pisteet unelmien tavoittelusta: uusi heitto!
- 2) Vanhalla Tuusulantiellä joku tömähti mauton pohjaan. Oliko se nyt sitten se 1930-luvulla räjäytetyn Mätäkiven sydän, joka vieläkin protestoi kohtaloaan. Aja mauto tien syrjään ja tarkastele vahinkoja yhden heittovuoron ajan.
- 3) Piehtarorit oudossa unessa: ollaan Tivolitiellä Suomen suurimman tivolin kotipesässä ja karuselli kiertää hurjaa vauhtia. Ja mistähän nuo penteleen peikot tulivat... Koiramäen Pajutallista vissiin. Tässä vauhdissa nopat lipeävät käsistäsi uudemman kerran!

Lahela

Lahelassa asuu paljon Helsinki-Vantaan lentokentällä työskenteleviä. Lentokenttä avattiin olympiavuonna 1952, eikä aikaakaan, kun Lahelan pelloilla alkoi orastaa omakotitaloasutus. 1970 revähti: täällä järjestettiin Suomen ensimmäiset asuntomessut. Näiden alkusolujen ympärille on sittemmin kasvanut viihtyisiä ja pidetty omakotitaloalue. Modernin talokasvuston liikistyksiin on jäänyt muutama vanha maalaistalo.

Lahela tarkoittanee alun perin laihaa maata. Kylää on sanottu myös Finnbyksi ja Suomenkyläksi – eteläinen naapuri puolestaan on Ruotsinkylä. Hieno kyläpari: tässä on ikivanha suomenkielisen ja ruotsinkielisen asutuksen kohtaamispaikka!

- 1) Lahela on historiassa kuulunut Nurmijärveen, Sipooseen ja Helsingin pitäjään eli nykyiseen Vantaaseen. Tuusulaa se on ollut vuodesta 1643. Hidasta ettet luiskahda muille maille, kaksi seuraavaa heittoa puolihöyryllä.
- 2) Ilmoittaudut mukaan Lahelassa koulunalkajaisiksi järjestettävään suojatiepäivystykseen. Ohjaat liikennettä: kaikki seuraavalla kierroksella heitettävät parilliset mennäänkin taaksepäin (siis kaikki pelaajat), parittomat mennään normaalisti.
- 3) Lahela on hyvä esimerkki Suomen muutoksesta vanhakantaisesta maatalousmaasta moderniksi länsimaaksi. 1950-luvulla kylässä oli asukkaita 150, nyt yli 4500. Koskaan aiemmin Suomi ei ole muuttunut näin nopeasti yhden ihmiselämän aikana. Jatka normaalisti.

Tuomala

Jos puikahdat Järvenpään tieltä oikealle, löydät mäen juurelta pienen koulun, kylän ala-asteen, ja mäen päältä suuren koulun, Pekka Halosen akatemian. Tuomalan kylämäellä on asuttu ainakin 1500-luvulta lähtien – leikitty käpylehmillä ja viljelty maata. 1900-luvulla talonpojat saivat naapurikseen Suomen historian merkittävimmän taitelijayhteisön, Sibeliukset, Haloset ja kumppanit. Tuomala ihmisineen jätti jälkensä siihen kansallisromanttiseen projektiin, jonka tuloksena syntyi Suomi. Kyläkoulun pihakivellä pieni ihmistäimi katselee peltoaukean yli Tuusulanjärvelle. Pekka Halosen Akatemian oppilasasuntolassa heräillään uuteen päivään. Tänään – niin kuin jo niin pitkään tässä maisemassa – on lupa päästää luovuus valloilleen.

- 1) 1500-luvulta 1950-luvulle Tuomala oli merkittävä tienvarsikylä. Oli leipomot ja kaupat. Sitten rakennettiin Helsinki-Lahti valtatie ja Rantatie muuttui valtamaantiestä kylätieksi. Arkielämän kirjo ehkä kapeni, mutta kulttuurielämän kirjo sen kuin kasvaa. Vietät kierroksen Tuusulan Rantatien kulttuuririennöissä.
- 2) "Aika syödä lakua" lukee Tuomalan koulun taiteellisessa lakupaketissa. Ah ja voih! saat vahingossa kaksi vuotta vanhaa lakua (oikeasti niin ei voi käydä, tätä tapahtuu ainoastaan tässä pelissä) ja hampaasi takertuvat kiinni. Jatkat tuppisuuna mumisten kunnes saat parittoman.
- 3) Rakastettu kuvataiteilija Martta Wendelin asui Tuomalassa 1930 ja 1940-luvuilla. Hän piirsi mm. noin 650 joulukorttia. Tuttuja aiheita, kuten Saarelan talon aittarivin, voi edelleen bongata Tuomalasta. Jatka normaalisti.

Ruskela

Ruskelan vehmaassa maisemassa tekee mieli iskeä silmää sähkömuuntajalle. 1930-luvun hassukatsoiset – arkkitehtikielellä pagodikatsoiset – valkoiset tornit ovat niin Tuusulaa. Kiva että sähköt saatiin tännekin, kunnan pienimmälle kylälle. 1920 Ruskelan asukasluku oli noin 100. Piskuisen joukon alkujuuri olivat keskiajalla ilmeisesti Vihdistä tulleet uudisraivaajat. Kun päästiin 1600-luvulle, Ruskelasta karautti Ruotsin sotiin hakkapeliittoja, ratsumiehiä, jotka saivat nimen taisteluhuudosta "Hakkaa päälle!". Nykyään hevostallit mieluumminkin vetävät ihmiset tänne ja taisteluhuuto voisi olla "Hellitä hetkeksi". Toinen silmänisku historialle: Tuusulan hiekkakuopilla on kuvattu Spede Pasasen halpislänkkäreitä. Ruskelan ratsastuspoluilla pääsee tuohon toiseen todellisuuteen, kavioiden alla pölyäville hiekkakanjoneille.

- 1) Lähdet Tuusulanjärven kiertävälle pyöräilyreitille. Komeimmat maalaismaisemat ovat täällä Ruskelassa ja täältä Ruskelan taukopaikalta löytyy myös järvenkiertäjien nimikirja. Se on nyt sitten kierrettävä järvimunkki!
- 2) Tuusulan tunnusmerkkeihin kuuluvat sähkömuuntajat suunnitteli sähkölaitoksen johtaja Lauri Lindberg vuonna 1930. Niitä näkee vain pienellä alueella Keski-Uudellamaalla. Ota parempi kuvakulma, yksi askel jompaankumpaan suuntaan.
- 3) Ruskelan kyläkoulun lakkauttaminen on kyläläisistä ikävä asia. Koulu oli yksi kyläläisyyden kiintopisteistä. Hankala juttu; eivät ruskelalaiset pajalalaisiakaan ole. Kutsu kaikki paikalliselle tallille ratsastusterapiaan. Sympatia-aalto kantaa sinut seuraavaan kylään.

Vanhakylä

Vanhankylän alkuperäinen nimi saattaa olla Kaukjärvi, joka on myös Tuusulanjärven vanha nimi. Nimi Vanhakylä tarkoittaa, että tämä on seudun vanhin kylä, ehkä jo 800 vuotta vanha!

1600-luvun alussa Vanhankylän isännäksi tuli ratsumestari Nils Stålhana, joka otti haltuunsa kylän kaikki seitsemän kantatila ja yhdisti ne Vanhankylän kartanoksi. Nils Stålhana alkoi ajaa voimalla Tuusulan itsenäistymistä ja toimi alueen isäntien puhemiehenä. Nämä suomenkieliset isännät kun olivat kyllästyneet käymään ruotsinkielisissä jumalanpalveluksissa Sipoossa. Sinne oli pitkä matka ja kohtelukin vähän niin ja näin. Olivat ryökäleet yrittäneet kirkonkäytävällä jalkakampilla kaataa tuusulalaisrengin, muun muassa! Hyväksi lopuksi Tuusulasta tuli oma kappeliseurakunta 1643.

Vuonna 1951 Järvenpää itsenäistyi Tuusulasta ja sai läksiäislahjaksi Vanhankyläniemen kartanoineen. Vanhakylä on Järvenpään lounaisin kaupunginosa ja Vanhakyläniemi tärkeä virkistysalue. Tuusulan puolelle jääneen Vanhankylän osan historiallisena pohjana on kartanon torpparikylä.

- 1) Tuusulan vaakunassa on pistoolin rataslukko. Se on Vanhankylän kartanon isännän Nils Larsson Stålhanan aatelistunnus. Vaakunan toinen symboli, laakerinlehti, viittaa sivistykseen. Jin ja jang kohdillaan – jatka rauhassa.
- 2) Tuusulan kirkko vihittiin käyttöön 1734, mutta sitä on toki kohenneltu vuosien varrella. Kirkko on kaunis ja äärimmäisen kauniilla paikalla. Melot Vanhankylän kartanolta vinottain vastarannalle (toinen reittipallura Hyrylän yläpuolella) ja hiljennyt kirkossa kierroksen.
- 3) Puuttuva palanen, u-u-u puuttuva palaanen... laulaa Robin. Tuusulan puuttuvat palaset ovat Järvenpää ja Kerava: yhdessä ne ovat Keski-Uudenmaan ydin. Heitä noppaa: 1-2 jatkat Järvenpäästä, 3-4 Keravalta, 5-6 sanomalehti Keskarin toimituksesta Hyrylästä.

Nuppulinna

Nimi Nuppulinna synnyttää kivoja miellelyhtymiä. Ensinnäkin täällä toimi vuosina 1962 - 2002 Valtionrautateiden keskuspuutarha. Viherpeukalot hoitivat nupulleen tuhansia, ellei peräti miljoonia istutuksia ilahduttamaan talviharmauden ankeuttamia suomalaisia. Kiitos kukista Nuppulinna! Toinen nuppu-miellelyhtymä palautuu sanoihin nyppy, mäennyppylä, nuppi. Vuonna 1861 Nuppulinna on Vanhankylän kartanon takamailla sijaitseva torppa, ilmeisesti mäenrinnetorppa. Suomen ensimmäisen rautatieyhteyden rakentaminen ja avaaminen 1862 poimi tämän pikkiriikkisen asumuksen esiin takametsien mitättömyydestä ja lainasi sen nimen rautatieseisakkeen ja seisakeyhdyksunnan nimeksi. Vielä vuonna 2015 H-juna pysähtyy tässä kerran tunnissa – muut viuhuvat ohi niin että maa täräjä.

- 1) VR on uhannut karsia Nuppulinna seisakkeen pois ja asukkaat ovat huolissaan ainoan julkisen liikenneyhteytensä puolesta. Saat hieman esimakua: kyyditse junasta myöhästynyt lukiolainen Järvenpään.
- 2) Sana Nuppulinna saa sinut romanttiselle tuulelle ja perustat kukkakioskin. Muut pelaajat ostavat sinulta kukkia koko kierroksen. Jokainen maksaa sinulle heitostaan kolme tai – mikäli tulos on pienempi – 2 tai 1 askelta.

- 3) Pestaudut Suomen punaisenristin Jokela-Nuppulinna osaston lipaskerääjäksi. Keräät pelitovereittesi seuraavan kierroksen heitosta yhden askeleen kustakin.

Kellokoski

Kellokosken – Kelliksen – keskusta on kuin ulkoilmateatteri, jossa on pystyssä kahden näytelmän kulissit. Ensimmäinen näytelmä kertoo Marieforssin ruukista, ja sen sankareita ovat sepät. He kilkuttelivat auroja ja kirveitä ja prässäsivät maitotonkkia ja alumiiniveneitä. Nyt tuotteet ovat antiikkia ja ruukkimiljöö rujonkaunista historiaa. Toinen näytelmä kertoo mielisairaalaista. Naispääosan esittäjä – Kellokosken Prinsessa – on siirtynyt iäisyyteen, mutta hänen ja koko sairaalayhteisön rikas persoonallisuus värittää yhä kylää.

Kellokoskella mielikuvitus lähtee lentoon. Sepät ja Impilinnan sairaanhoitajat ehkä löysivät toisensa tuossa Männistön tanssilavalla tai patoaltaan toisella puolella tehtaan Juhlatalossa. Hääkellot soivat postikortinsomassa ruukinkirkossa. Lapset varttuivat: he ovat onnekkaita löytäessään vanhempiensa ja sukunsa muistojen paikat yhä ympäriltään. Nyt 2000-luvulla originelli keskusta tarjoaa kotoutumisen ankkuripaikan myös tuhansille ympärystääjään muuttaville. Kellokoskella on tarina, luonne ja ilme. Se on huikea pääoma tasapäistävissä maailmassa!

- 1) Kellokosken nimi tulee uskomuksesta, että koskeen on aikanaan kätkeyty kirkonkello. Kuuletko sen kumun? Heitä noppaa: parillinen = kuulet, pariton = et kuule. Parillisella jäät terapiaan yhdeksi kierrokseksi.
- 2) Me Kellokoskelaiset ry järjestää perinteisen regatan Kello-veneille. Täkäläinen Kello-vene on muuten Buster-veeneen esiäiti. On niin ihanan lokoisaa, että valut epähuomiossa Haarojoelle.
- 3) Kellokoski on vahvojen naispersoonien paikka. Täältä löytyy sekä Prinsessan että Anna Pakalénin, kuuluisan potilaan ja hoitajattaren muistomerkit. Nimi Mariefors taas kantaa teollisuuslaitosten perustajan vaimon nimeä. Hieno homma – jatka normaalisti!

Jokela

Jokelassa sydän liikahtelee. Minä näin talojen väleissä pieniä kirkkaita lampia. Tahaton miellelyhtymä teki niistä kyyneliä. Kun kerroin kokemuksestani, kuulin että näille lammille laskeutuu joka kevät laulujoutsenpariskunta. Se on pesinyt Jokelassa jo viisi - kuusi vuotta. Paikalliset ovat askarrelleet jopa erityisen, joutsenpoikueesta varoittavan liikennemerkkin. Kuinka lohdullinen ajatus, ehkä suorastaan ihme! Joutsenten tarina viimeistelee Jokelan monisärmäisestä historiasta runollisen balladin.

Lammet ovat syntyneet Jokelan tiilitehtaiden savenottokuopista. Ne avaavat linkin paikkakunnan historiaan. Tähän, radan varteen perustettiin 1874 tiilitehdas. Vanavedessä tulivat tulitikkutehdas, vanutehdas, metallivalimo, konepaja, laatikkotehdas ja kilpaileva tiilitehdas. Moni teollisuusrakennus komistaa edelleen Jokelan katukuvaa, mutta moni nykyasukas sukkuloi päivätöissä muualla. Jokelan puisen juna-aseman asemalaiturilta väki lähtee ja siihen tulee; kävellen ja pyöräillen he hajaantuvat sympaattiseen taajamaansa.

- 1) Voi ei! Joudut lukemaan tiilenpäitä Jokelan vankilaan. Se on muuten vanha tulitikkutehdas, vaan ette taida muistaakaan trustivapaita Sampo-tikkuja? Koita nopalla monta kierrosta vietät vankilassa Jos käyttäydyt hyvin, tuomio lyhenee pelitovereiden päätöksellä.
- 2) Kahvasta kiinni ja nuorisotalo Monariin. Pääset Matti "Aivomato" Heikkilän sarjakuvakurssille. Sarjakuvastripissä on kolme ruutua, sinulle (pelaajalle) ne ovat kolme askelta eteenpäin: ensimmäinen askel esittäen arkailleavaa, toinen polleasti, kolmas yhtenä hymynä. Jos nolottaa liikaa, niin viimeistele piirustustasi kierros ja jatka sitten normaalisti.
- 3) Matkailu avartaa. Lähdet kavereiden kanssa Hyvinkään kauppakeskus Willaan shoppailemaan. Jatka sieltä tai palaa parillisella. Jos tällä kohtaa putot laudalta pääset takaisin parillisella tai viimeistään kolmannella yrittämällä.

Hyvinkää

Hyvinkää mainitaan tuomiokirjoissa jo 1400-luvulla. Sata vuotta myöhemmin Hyvinkäänkylän seudulla on muutamia savupirttejä. Rautatien 1862 myötä urkenee uutta elämää. Junat pysähtyvät Hyvinkään asemalla 15 minuutiksi. Helsinkiin pääsee puoli tuntia nopeammin kuin takaisin ylämäkeä Helsingistä Hyvinkäälle. 1800-luvun lopussa perustetaan villatehdas: työ ja palkka puskevat virtaa rattaisiin ja alkaa kaupungistuminen. 2012 kauppakeskus Willa avaa ovensa. Tämä historian virstanpylväs päivittää urbaanin kulttuurin uudelle vuosituhannelle.

Kaksi villaa, rapiat neljä sukupolvea ja Salpausselän hongikkorinteillä lepää hienostunut, jugendiin ja funkkikseen vivahtava kaupunkikudelman. Ihmiset risteilevät kahviloissa ja aukioilla, seurusteluryhmiä syntyy ja raukeaa. Junat humisevat, saapuvat ja lähtevät. Ne antavat pulsseja pyöräilijöiden virtaan. Hauskan poikkikulman eleganssille tarjoaa pesäpalloelämä. Tahkon matsi makkarakojuineen on rento yhdessäolon kokemus. Hyvinkääläiset ovat – jopa tutkitusti – tyytyväisiä. Se on todellinen saavutus!

Hyvinkää underground on Hyge. Katso esim. Hygezine www.hygezine.fi. Ennen verkkolehtien aikaa porukka ajoi rundia Stopcarin ja Pirunsaaren snagarien välillä. Muinoin 1970-luvulla Paavolan jengi, Paavolan pantterit, röyhistelivät rintaansa Riksun suuntaan. Jäsenyys kulki monilla "suvussa". 1980-luvun nuoret puolestaan muistavat ajan, jolloin viikonloppuisin kerääntyttiin Jussintoria kiertämään. Nykyään täkäläiset piirit viihtyvät Ahdenkallion vanhalla Montulla tai esim. kolmostien varren Apsilla tai Tepsalla.

- 1) Lähdet verestämään vanhaa hyvinkääläistä perinnetta: Jussarin kierrosta. Heitä noppaa: 5-6, pääsi menee sekaisin liian monesta kierroksesta, huilaa kaksi heittovuoroa. 3-4, vanhempasi tulevat hakemaan sinut kotiin, huilaa yksi heittovuoro. 1-2 tuplaa seuraava heittosi.
- 2) Jee! Superpesisottelu Pihkalan stadionilla! Heitä noppaa: 5 tai 6 = kunnari! vapaataival seuraavan kylään.
- 3) Koneen hissitehtaat ovat olleet Hyvinkäällä vuodesta 1943, kertoo yhtiön www-historiikki. Tehdasalueen hissitorni on kaupungin itseoikeutettu maa-merkki. Koitat mitata tornin korkeuden, mutta oih, arvoitus pitää pintansa. Jatka normaalisti.

Usmi ja Hyyppärä

Nykyaikaa henkivien moottoritien ja ABC-huoltamon taustassa piilotteleva Usmin ja Hyyppärän kummu on portti kumpuilevan ja kirkaslampaisen korven kätköihin. Hyvinkääläisille Usminjärvi on seikkailunhoitoon uimapaikka. Nimi Hyyppärä tarkoittaa vuorennpyyrää, kenties läheistä Hopeavuorta hylättyine kaivoksineen. Alueen louhoksista on lähtöisin myös moni hautakivi: kallioperästä irtoaa mustaa graniittia. Mutta löytyypä täältä laajenevan Hyvinkään luoteissyrtältä vuosisataista maalaisatutustakin. Hyyppärässä maalaisympäristö on kehittynyt monenmoisia hevoselämyksiä tarjoavaksi ratsastusalueeksi.

- 1) Lähdet samoilemaan Usmin vaellusmaastoihin. Mitä ihmettä! päädyt Kytäjälle!
- 2) Kulkuneuvosi yskii ja hyytyy. Et saa apua Hyyppärän hevossairaalaan, vaan joudut bensanhakuun läheiselle Apsille. Huilaa yksi kierros.
- 3) Eksyt hevostalleilta vinttikoiraradalle. Intoudut lajista niin paljon, että saat ajoneuvoosi vauhtia. Ota silmäluvun verran askeleita.

Kytäjä

Maantie putkahtaa metsätaipaleelta Kytäjän peltoaukeille. Mikä avaruus, miten linjakkaat maisemapinnat! Aakea ja kokonaisvaltainen vaikutelma juontuu varmaan siitä, että Kytäjän kartano on ollut Suomen suurin maatila. Täällä on oma kirkkokin. Se on tietenkin kartanonherran suunnittelema. Jopa koulu jäljittelee kartanoa.

Ja onpa niinkin, että kartanonherrojen elämäntyyli on yhä ajankohtainen: Kytäjärven kimmeltävässä kattilalaaksossa pelataan golfia ja asutaan loistohuviloissa. Toisen, hieman

maanläheisemmän puolen Kytäjämästä löydät kylätalo Maapirtillä. Siellä kylän väki kokoontuu yhteisiin tapahtumiin. Kartanon torpat itsenäistyivät 1900-luvun alussa ja lisää viljelijöitä saatiin siirtokarjalaisista 1940-luvulla. Yhteishenki poiki kylätalon ja yhdessä omistetun osuuskaupan, nykyisen kioskikeitaan. Jos tarkkaan etsit, löydät kioskilta Matti Nykäsen patsaan. Vanhojen kytäjäläisten tarinoissa seutukunta saa myös aavemaisia piirteitä.

- 1) Kartanon emäntää Marie Linderiä (1840-1870) on sanottu Suomen ensimmäiseksi feministiksi. Romaani Aikamme nainen tuomittiin naisen perhevelvotteiden vastaisena. Kannusta rohkeaa Marieta, vie hänet pienelle ajelulle. Uusi heitto!
- 2) Murhenäytelmä Kytäjän kartanon mailla vuonna 1972 herätti henkiin vanhan legendan Kytäjän kirouksesta. Kokeile kuinka pahasti se haittaa peliäsi. Voit jatkaa muilla luvuilla paitsi ykkösellä.
- 3) Tempaudut mukaan Kytäjän Martta-kerhon ulkoiluretkelle. Saat vapaataipaleen Livinkylään tai Usmiin.

Noppo

Nopontieltä erkaneet oikealle ja vasemmalle kääntyviä pistoteitä. Teiden suissa on kirjavat postilaatikkotelineet ja sivuteiden varsilla kirjava valikoima omakotitaloja. Näkyy ojennuksessa olevia patioita sekä pihamaille pursuilevaa lapsiperheiden elämää. Kaukana ovat ajat, kun kullakin talolla oli oma perunamaansa ja vesi kannettiin sisälle puulla lämpiäviin tupiin.

Noposta tuli nuorten perheiden suosikkiasuinpaikka 1990-luvulla, kun kaupunkiasumiseen kyllästyneet saapuivat talohaaveineen. Täältä on kuitenkin matkaa kylille Hyvinkäälle. Monet palvelut on haettava sieltä.

Isoisänaikaan oli toisin. Silloin kylässä oli kauppa, posti, leipuri, oma rautatiepysäkki ja tiilitehdas. Tiilitehtaan vuosina 1947–1974 Noppo oli suorastaan karski teollisuuspaikka. Karismaa on edelleen, mutta nyt aatteena on elävä kylä ja kodin onni. Murrosvaiheen yli tulee yksi silta, Nopon koulu. Se yhdistää kahta kyläläispolvea.

- 1) Alko veti Nopon kylästä, Salpausselän harjulta vesiputken Rajamäen tehtailleen 1980-luvulla. Noppolaiset pääsivät juoksevan veden piiriin. Ylimääräinen heitto siitä ilosta, ettei enää tarvitse ravata alvariinsa kaivolla.
- 2) Pelloille on alkanut ilmestyä syksyisin ralli- ja crossiratoja. Peltoralli on keksintö, mistä kaupunkilaisnuorisot eivät usein ole kuullutkaan. Kokeilet peltorallia Nopossa: vauhdin hurmassa sinulta jää yksi heittokierros väliin.
- 3) Kuuntele tilaisuuden tullen YouTubesta viisu Onnellinen Nopossa. Saat ylimääräisen heiton, toivottavasti onnetar suosii myös Noppoa.

Palopuro

Palopurossa on maaseutupuoli ja City. Maaseutupuolen lippulaiva on satoja vuosia vanha Knehtilän tila. Sitä hoitaa sama suku jo kahdeksannessa polvessa. Vuonna 2015 Knehtilä valittiin Suomen ympäristöystävällisimmäksi maatilaksi!

Palopurosta olisi voinut tulla yhtä vilkas kaupunki kuin mitä Hyvinkään keskusta on nykyään, sillä Hyvinkään aseman piti alun perin sijoittua näille tienoin. Erkylässä vaikuttanut kartanon herra Munck päätti kuitenkin käyttää vaikutusvaltaansa ja seudun pääasema tuli nykyiselle kohdalleen. Sieltä juniin oli helpompi lastata Erkylän mailta kaadettuja puita. ja sinne, aseman ympärille, kehittyi sittemmin Hyvinkään kaupunkikeskusta.

Palopuro sai pienemmän seisakkeen, jonka tienoille tiivistyi 1900-luvun puolivälissä pieni taajama, palopurolaisittain City. Kokonaisuutena tämä on energinen ja väkirikas kylä. Mutta, mutta ...kylämäisyys kyllä häviää, jos suunnitelmat alueen 10 000 uudesta asukkaasta joskus toteutuvat. Kimurantteja kuvioita, sano!

- 1) Palopuron entiseen kouluun on perustettu palavalla kotiseuturakkaudella hostelli, jonka saa huokeasti kokonaan omaan käyttöönsä. Kutsu kaikki pelaajat hostellille bileisiin! Reippaan juhlinnan jälkeen jatkatte kukin matkaa Palopuroilta omiin suuntiinne.
- 2) Etsit Palopuron seisakkeelta postia ja kioskia. Ei löydy enää. Menet resiinalla valitsemallesi radanvarsipaikkakunnalle ja jatkat matkaa taas normaalisti.
- 3) Tarina kertoo, että nimitys Palopuro City sai alkunsa jonkinlaisesta kolttosesta. Minkähänlaisesta? Kyselet paikallisia juoruja yhden heittovuoron ajan.

Uusikylä

No, uusi ja uusi. Uusikylä syntyi vuonna 1787, kun Ridasjärven talolliset perustivat takametsiinsä parisenkymmentä uutta torppaa eli vuokraviljelmää. Metsät raivattiin pelloiksi ja talot kasvoivat. Karja käyskenteli laiturilla. Nyt laiturilla näkyy enemmänkin hevosia. Kaupunkien ja teknologian ympäröimät suomalaiset tuntuvat kaipaavan vastapainoksi hevosen hirnuntaa ja maalaismaisemaa. Me suomalaisethan olemme asuneet kaupungeissa vasta pari sukupolvea. Uudenkylän uusia omakotitaloja katsellessa herää ajatus, että maaseutua autoittanut maaltapako on tainnut kääntyä paluumuutoksi.

- 1) Vanhempasi ovat muuttaneet Uuteenkylään ja pitävät sinua vankina ilman mopoa. Ruinaat mopoa yhden heittokierroksen ajan, jos ei onnistu niin ainahan voit jatkaa matkaa kauramoottorilla.
- 2) Olet käynyt Uudenkylän koulua niin kuin isäsi ja isoisäsi aikoinaan. Aikamoista! Katso nopalla montako lasta itse laitat samaiseen kouluun. Anna lapsille nimet ja etene pelilaudalla heitetyn silmäluvun verran.
- 3) Jokelan valot näkyvät iltaisin etelässä. Hyvinkääkään ei kovin kaukana ole; ainakaan mopolla. Pitäisiköhän lähteä Hyvinkäälle kylille vai Jokelaan tuttuja moikkaamaan? Parillisella lähdet Hyvinkäälle; parittomalla onnetar heittää sinut Jokelaan. (Jos putoat pelilaudalta, niin pääset takaisin parillisella tai viimeistään kolmannella yrittämällä)

Myllykylä

Myllykylässä kohisee. Ensin kohina pyörity myllyjä ja sitten sahoja. Mutta enää ei: nyt 2000-luvulla kosken partaalla on kohistu kuuluisan primadonnan ja kyläkoulun tähden. Kylän vetonaula on sopraano Hilikka Kinnusen perustama kulttuurikeskus Koskenmaan kartano. Kyläkoululla puolestaan opetti lähes 40 vuotta runoilija ja kiinankielen kääntäjä Pertti Nieminen ja vaimonsa Nelly. Naapurikylän aikuiset painoivat pitkää päivää Kaukasten tehtaalla ja Pertille ja Nellylle soviteltiin koko yhdyskunnan isän ja äidin roolia. Kyläkoulu on pienimuotoinen ja kaunis, näkemisen arvoinen!

- 1) Saunakosken suvannossa on ihastuttava uimapaikka, jota pidetään yllä talkoilla. Oiva paikka rauhalliselle eväretkelle. Tämä on sinun iki oma hetkesi jokivarren luonnon sopessa. Aika pysähtyy. Voit edetä milloin ja miten haluat.
- 2) Sopraano Hilikka Kinnunen värvää sinut malliksi esittelemään Koskenmaan kartanoon vintage-juhlapukuja. Ammattimaisista mallikäännöksistä catwalkilla, saat palkkioksi kuuluisalta oopperatähdeltä vapaamatkan Kaukasiin.
- 3) Pienissä kylissä naapuriapu on tärkeää. Saat puolet seuraavan heittäjän silmäluvusta, hänelle jää puolet (sopikaa puolikkaiden pyöristämisestä).

Kaukas

Hiekkatien päästä Keravajoen latvavesiltä löytyy vanha sivilisaatio, Kaukas. Miten tämä pieni jokiluvi on ikinä jaksanut pyörittää suurta tehdasta! Teollisuus virisi tänne korpeen 1878: käyntiin rullahti Kaukasten lankarullatehdas. Sittemmin suurin työntekijä oli Suomen Vanutehdas. Kun sen koneet hiljenivät vuonna 1998, aika ikään kuin pysähtyi. Nyt kasvillisuus valtaa sivilisaation – kylän teollisen historian – merkkejä alleen.

Kaukasissa on "kultakauden" peruja komea juhlatalo, työläisten asuinkasarmit, historiallinen tehdaskolossi ja runollisesti ränstyvä autiokauppa, Talvikin Valinta. Nykyhetkeä ovat aktiivinen kyläyhdistys, 300 asukasta, reilut 30 työpaikkaa ja Myllykylän kanssa yhteinen koulu. Satunnainen kulkija ei ehkä heti huomaa vehmauteen kätkeytyviä vanutehtaan pumpulityöläisten muistoja. Käymäjalkaa ihmeet paljastuvat: Kaukas vangitsee, 100% takuu!

- 1) Kaukas on alun perin Mäntsälän Ohkolan takamaita: kaukainen syrjäkulma. Hyvinkäähän se liitettiin 1950-luvulla. Heitä noppaa. Jos silmäluvu on 1-4, sinun täytyy pistäytyä emäkylässä Ohkolassa. Jos silmäluvu on 5-6, jatkat etenemistä silmäluvun osoittaman määrän.
- 2) Puet päällesi urheiluseura Kaukasten Voiman pelipaidan. Kyläläisten kannustus tuplaa seuraavan heittotuloksesi.

- 3) Ryhdyt kylätalkkariksi. Auttelet pihatöissä ja lemmikkien ulkoiluttamisessa. Turiset tuttujen kanssa kyläkahvilassa. Tuntuu siltä, että et enää halua lähteä ollenkaan: parillisella lähdet etenemään silmäluvun verran, parittomalla jäät yhden heittovuoron ajaksi Kaukasiin.

Ridasjärvi

Nimi Ridasjärvi tulee vanhasta loukkuansaa tarkoittavasta sanasta, rita. Ehkäpä joku muinainen eränkävijäperhe perusti tämän asutuksen. Ridasjärvi ei ollut mikään vähäpätöinen paikka. Sen ja Ohkolan välisille rajariidoille kohotteli kulmakarvojaan jopa Ruotsin kuningas Kustaa Vaasa. Kalkkikaivoksesta riideltiin; Ridasjärvi oli Hämettä, Ohkola Uttamaata. 500 -vuotta myöhemmin ansat ja kaivokset ovat muinaishistoriaa. Kyläelämän napapaikat ovat kioskihavila Kylis, pitkäikäisyydestään kuulu kyläkoulu ja kesäteatterin tukikohta, seuratalo Päivölä. Täältä löytyy myös yllisen ja alisen maailman ihmeitä. Ridasjärvi on lintubongarin paratiisi, alitse kulkee maailman pisin kalliotunneli, Päijännetunneli.

- 1) Aiheuttaako munkeinheitto peliriippuvuutta? Hoida itseäsi kierroksen verran Ridasjärven päihdehoitokeskuksessa. Vanhoista työterapiamenetelmistä muistuttaa mm. monumentaalinen tiilinavetta.
- 2) Ridasjärvi on kumma hetteikkö turvelauttoineen ja kaislikkolämpäreineen. Kuinka monta lintua bongaat, heitä noppaa. Luettele linnut. Jos osaat nimetä yhtä monta lintua, kuin silmäluuku osoittaa, pääset etenemään silmäluvun verran. Jos et muista kaikkia lintujen nimiä, jäät yhdeksi heittovuoroksi Ridasjärvelle.
- 3) Haasta pelikaverisi tarkkuusammuntakilpailuun tšekäläisessä ampumaurheilukeskuksessa. Heitä noppaa, lähimmäs ykköstä osunut voittaa. Voittaja saa lisätä tuloksensa seuraavan heiton silmäluukuun.

Ylentola

Ylentola on maaseutua, mutta tulee lähelle päriseviä Hyvinkään moottorirataa ja lentokenttää. Täällä ollaan aivan Hämeen ja Uudenmaan rajoilla. Tuhat vuotta sitten Ylentola, niin kuin koko Hyvinkää, kuului hämäläisten metsästysmaihin (kirjoittajan huomio: nimi Ylentola tuo mieleen tuon kalevalaisen ajan; ollaan ylisillä tantereilla Salpausselän mahtiharjujen tuntumassa). Vuonna 1862 rautatie toi ihmiset ja elämän seutukunnalle: kasvava Hyvinkää pulpahti omaksi kunnakseen Nurmijärvestä ja Hausjärvestä 1917. Ylentolassa ei paljon muuttunut, paitsi että se kuului nyt Uuteenmaahan.

- 1) Untolantien varressa kulkija hieraisee silmiään; rauhallisen hiekkatien varrella paistattelee idyllinen kylätalo ja nuorisotila. Pääset ohjaajaksi lasten ja nuorten monitoimikerhoon. Nyt sinua viedään: lapset vetävät sinut hihoista kyykkyhippaan. Parantelet kipeytyneitä jalkalihaksiasi kierroksen.
- 2) Karjalaista sukujuurta olevia löytyy Ylentolasta monta. Alueelle asutettiin 1940-luvulla useita karjalaisperheitä. Kumpi mieluummin: reikäleipä vai karjalanpiirakka; mää mun mua vai mie miun minnuu; mettä vai mehtä? Kun olet löytänyt itsestäsi sisäisen karjalaismummon, saat mopoosi enemmän virtaa kuin pienessä kylässä. Saat vapaamatkan suoraan Hyvinkäälle.
- 3) Maaseudun rauha, aah! Vaan tuuli tuo lännestä moottoriradan ääniä. Lähdet heittämään vauhtimunkkia, ota kolme askelta Hyvinkään suuntaan.

Livinkylä

Livinkylä on kaunis paikannimi. Sen tarina on kiehtova ja mukava arvoitus. Kielitietelijöiden mielestä uskottava selitys liittyy adjektiivin liukas, ja vielä lähemmin sanaan livettä. Lähellä on kaksi muutakin jännittävää paikannimeä: Astrakan ja Solttila. Astrakan on kaupunki Etelä-Venäjällä ja paikannimen tiedetään palautuvan historian hämäriin kadonneeseen venäläishenkilöön. Solttilaan taas voi sovitella ruotsinkielen sanaa, soldat – sotilas. Astrakan ja Solttila ja Livinkylä ovat kaikki entisillä Kytäjän kartanon mailla; niissä on ollut torppia. Vaan voisiko (arvailua) myös sana Livi sittenkin viitata henkilöön. Kolmikossa olisi hyvät ainekset

kesäteatterikappaleeseen. Niin tai näin, suuren luonnon helmassa täällä on aina asuttu. Olemme Kurkisuon, yhden Etelä-Suomen hiljaisimmista paikoista maisemissa.

- 1) Liukastut Livinkylässä ja putoat Nurmijärvelle Herusiin. Jos putoat laudalta pääset takaisin parillisella tai viimeistään kolmannella yrittämällä.
- 2) Ostat Astrakanin hiekkakuopalta soraa ja hiekoitat muiden pelaajien taivalta. Muiden pelaajien seuraavan kierroksen vauhti hyytyy puolella, puolikkaat pyöristetään alaspäin.
- 3) Lähdet Solttilan majalta retkelle hipi hiljaiselle Kurkisuolle. Aarnitulet palavat ja suohöyryt viiraavat päässä. Kurkishamaani heittää noppaa: mystinen ilmestys heittää sinut Noppoon.

LIFTARIT

Jouduitko liftaripalluraan? Pyöräytä noppaa neljä kertaa ja katso kuka sinun on vietävä kotiin. Liftari jätetään hänen kotikuntansa keskustaajamaan.

- 4 Tyhjä (ei sittenkään liftaria tällä kertaa)
- 5 Nummisuutarin Esko (eli kuuluisa Niin muuttuu mailma, Eskoni Esko) Nurmijärvi
- 6 Marie Linder (Kytäjän kartanon emäntä ja kirjailija) Hyvinkää
- 7 Elisabeth Rehn (poliitikko, mm. maailman ensimmäinen naispuolustusministeri) Mäntsälä
- 8 Mira Kivilä (näyttelijä) Kerava
- 9 Matti Esko (laulaja, viihdetaiteilija) Järvenpää
- 10 Saima Harmaja (kirjailija ja runoilija) Nurmijärvi
- 11 Kaija Koo (laulaja, viihdetaiteilija) Tuusula
- 12 Tyhjä (ei sittenkään liftaria tällä kertaa)
- 13 Ellen Jokikunnas (juontaja ja mediahahmo) Nurmijärvi
- 14 Esa Saarinen (filosofi, tiedemies) Hyvinkää
- 15 Venny Soldan-Brofelt (taiteilija) Järvenpää
- 16 Markku Niinimäki (paralympialaisten keihään kultamitalisti ja kuulan hopeamitalisti) Mäntsälä
- 17 Hanna-Maria Seppälä (uimari ja maailmanmestari) Kerava
- 18 Antti Kaikkonen (poliitikko ja kansanedustaja) Tuusula
- 19 Vesa Häkli (punkrockyhtye Vandaalien solisti) Hyvinkää
- 20 Bjarne Westermarck (maanviljelysneuvos ja Järvenpään taajaman perustaja) Järvenpää
- 21 Antti Rinne (poliitikko ja ammattiyhdistystoimija, valtiovarainministeri 2014 - 2015) Mäntsälä
- 22 Tyhjä (ei sittenkään liftaria tällä kertaa)
- 23 Aikka Hakala (rockyhtye Teddy & The Tigersin laulajakitaristi) Kerava
- 24 Jyrki Sukula (kokki ja mediahahmo) Tuusula

Noppaa voi pyörittää myös useamman kerran ja joukon jatkoksi keksiä uusia liftareita.

PAIKALLISTU – GET LOCAL!

MUNKKI

Näyttelyn ja pelin tekijät ja tuotanto:

Hyvinkään kaupunginmuseo, Järvenpään taidemuseo, Keravan museo, Mäntsälän museotoimi, Nurmijärven museo, Tuusulan museo

Sisältö ja suunnittelu: Harri Nyman

Kuvitus ja graafinen suunnittelu: Heli Tiensuu / EvenBetter graphic design

Graffitit ja logo: Jouni Väänänen / Skye Design

Puutyöt: Studiokaluste

Teippaus ja pintakäsittely: Tape Art

Pelinappulat: Lautapelikauppa.fi ja Lautapelit.fi

Näyttelyä on rahoitettu Museoviraston museoiden innovatiivisten hankkeiden valtionavusta

Valokuvat

Planssit

Karvanopat ja Kaukametsä (K&K) -aineisto (Hyvinkään kaupunginmuseo, Järvenpään taidemuseo, Keravan museo, Mäntsälän museotoimi, Nurmijärven museo ja Tuusulan museo: kuvat projektihenkilökunta Harri Nyman ja Outi Rissanen). Pieni kuva englanninkielisessä planssissa Keravan museon kokoelmat

Munkki-peli

Nurmijärvi: Palojoki kuva Museovirasto, Klaukkala (K&K-aineisto), Nurmijärven kirkonkylä (K&K-aineisto), Rajamäki (Nurmijärven museon kokoelmat kuvaaja Reino Kostia)

Hyvinkää: Kaukas (Hyvinkään kaupunginmuseon kokoelmat, kuva Foto Roos), Hyvinkään kaupunki (ylin: Minna Kalmari, muut Hyvinkään kaupunginmuseon kokoelmat oik. kuvaaja Niilo Ristamo), Kytäjä (Harri Nyman)

Järvenpää: Jamppa (Järvenpään taidemuseo, kuvaaja Tuomas Ravea), Kyrölä Tanhumäki (Heli Tiensuu), Järvenpään keskusta (asema ja viljasiilot Järvenpään kaupunki, kuvaaja Anju Asunta), kirkko ym (K&K-aineisto)

Tuusula: Kellokoski (Sami Mannerheimo), Jokela (Sami Mannerheimo), Hyrylä (ohjukset Ida Lopenen, ilmakuva Tuusulan kunta)

Kerava: Savio (Keravan museon kokoelmat, kuvaaja Väinö Johannes Kerminen), Vankila (Tommi Uutela), Keravan keskusta (Keravan museon kokoelmat)

Mäntsälä: Sälinkää (Mäntsälän museotoimen kokoelmat), Ohkola (Mäntsälän museotoimen kokoelmat), Sääksjärvi (Sirkku Mäkelä), Saari (Harri Nyman), Hirvihaara Sepänmäen museo (Veli-Mikko Ovaska), Mäntsälän kirkonkylä (alh. ja oik. Sirkku Mäkelä, ylh. K&K-aineisto)

Kiitokset

Mauno Heinonen, Samppa Mustonen, Terhi Hulkko. Kaikki työssä auttaneet ja hankkeen vaiheissa myötäeläneet!

Kiertonäyttely, peli ja tämä matkakirja on tuotettu Hyvinkään kaupunginmuseon, Järvenpään taidemuseon, Keravan museon, Mäntsälän museotoimen, Nurmijärven museon sekä Tuusulan museon paikallisuuden ja paikallisidentiteetin tutkimus- ja nykydokumentointihankkeessa. Hankkeen ensimmäinen osa oli nimeltään Karvanopat ja Kaukametsä – Elämää kehä kolmosen tällä puolen. Sen tutkimusraportti Juuret ja Juurettomuus Keski-Uudellamaalla on luettavissa alla olevissa www-osoitteissa. Hankkeen toinen osa oli nimeltään Karvanopat ja Kaukametsä – Täältä kotoisin - Paikallistu - Get Local! Hankkeen molempia osia on rahoitettu Museoviraston innovatiivisten hankkeiden valtionavusta. Näyttelyn ja näyttelypelin pohjalta tuotetaan lautapelilaatikko (2016). Mukaan tulee myös tutkimusraportti Juuret ja juurettomuus Keski-Uudellamaalla. Lautapelilaatikko on Karvanopat ja Kaukametsä hankkeen loppujulkaisu.

<http://www.hyvinkaa.fi/kaupunginmuseo/hankkeet/karvanopat-ja-kaukametsa>

http://www.nurmijarvi.fi/filebank/11906-Juuret_ ja_juurettomuus_Keski-Uudellamaalla.pdf

https://www.tuusula.fi/sivu.tmpl?sivu_id=1880